

REPUBLIKA HRVATSKA

IZVJEŠĆE REPUBLIKE HRVATSKE O PRIMJENI PEKINŠKE
DEKLARACIJE I PLATFORME ZA DJELOVANJE (1995) I REZULTATA
23. POSEBNE SJEDNICE OPĆE SKUPŠTINE UN-a (2000) – PEKING +20

Priredio: Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske

Zagreb, svibanj 2014. godine

SADRŽAJ

Poglavlje jedan: Postignuća i izazovi u promicanju ravnopravnosti spolova i osnaživanju žena od 1995. godine do danas	3
Poglavlje dva: Napredak u provedbi kritičnih područja zabrinutosti Platforme za djelovanje od 2009. godine	12
A. ŽENE I SIROMAŠTVO	12
B. ŠKOLOVANJE I STRUČNO USAVRŠAVANJE ŽENA	14
C. ŽENE I ZDRAVLJE	16
D. NASILJE NAD ŽENAMA	18
E. ŽENE I ORUŽANI SUKOBI	22
F. ŽENE I GOSPODARSTVO	24
G. ŽENE NA POLOŽAJIMA MOĆI I ODLUČIVANJA	28
H. INSTITUCIONALNI MEHANIZMI ZA POBOLJŠANJE POLOŽAJA ŽENA	29
I. LJUDSKA PRAVA ŽENA	30
J. ŽENE I MEDIJI	32
L. ŽENSKO DIJETE	34
Poglavlje tri: Statistički podaci	37
Poglavlje četiri: Budući prioriteti	40
Kratice	42
Dodatak.....	45

Poglavlje jedan: Postignuća i izazovi u promicanju ravnopravnosti spolova i osnaživanju žena od 1995. godine do danas

Zaključci Četvrte svjetske konferencije o ženama, *Pekinška deklaracija i Platforma za djelovanje* izravno su utjecali na pokretanje procesa osnivanja tijela i donošenje zakonodavnog i strateškog okvira za promicanje ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj (dalje RH). Jedno od najvažnijih postignuća u promicanju ravnopravnosti spolova i osnaživanju žena jest donošenje antidiskriminacijskog zakonodavstva, nacionalnih akcijskih planova i osnivanje i razvoj institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na nacionalnoj i lokalnoj razini. U *Ustav Republike Hrvatske* („Narodne novine“, br. 85/10) 2001. godine među najviše vrednote ustavnog poretka uvrštena je i vrednota ravnopravnosti spolova. 2003. godine donesen je prvi *Zakon o ravnopravnosti spolova* („Narodne novine“, br. 116/03). Iste godine su usvojena još dva posebna antidiskriminacijska zakona: *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji* („Narodne novine“, br. 116/03) i *Zakon o istospolnim zajednicama* („Narodne novine“, br. 116/03). 2008. godine donesen je novi *Zakon o ravnopravnosti spolova* („Narodne novine“, br. 82/08). Tijekom pregovora o pristupanju Europskoj uniji (dalje: EU) nacionalno zakonodavstvo u području ravnopravnosti spolova usklađeno je s pravnom stečevinom EU. U Zajedničkom stajalištu za pregovaračko poglavlje 19. – Socijalna politika i zapošljavanje EU je ocijenila da je donošenjem novog *Zakona o ravnopravnosti spolova* dovršeno usklađivanje zakonodavstva na području pristupa zapošljavanju, stručnog usavršavanja i napredovanja u zvanju, te uvjeta rada, dobivanja i nabave roba i pružanja usluga, jednakosti plaća, profesionalnog socijalnog osiguranja i tereta dokazivanja. Novi *Zakon o ravnopravnosti spolova* (dalje: ZRS) proširio je zabranu diskriminacije na području tržišta rada i zapošljavanja, uveo je zabranu diskriminacije i s obzirom na porod, trudnoću, roditeljstvo, sve oblike skrbnitva, kao i na usklađivanje privatnog i profesionalnog života. Uvedene su sankcije za diskriminatorno postupanje. *Zakonom o ravnopravnosti spolova* štiti se i promiče ravnopravnost spolova kao temeljna vrednota ustavnog poretka, uređuje se zaštita od diskriminacije na temelju spola i kreiranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce u političkom, gospodarskom, socijalnom, kulturnom, obrazovnom i svim drugim područjima društvenog života. Po prvi je put definirana diskriminacija na temelju spola kao stvarna neravnopravnost u svim njenim pojavnim oblicima sukladno definiciji *UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena* (dalje: CEDAW). U članku 4. ZRS stoji da se njegove odredbe ne smiju tumačiti ili primjenjivati na način koji bi ograničio ili umanjio sadržaj jamstava o ravnopravnosti spolova koja izvire iz općih pravila međunarodnog prava, pravne stečevine EU, *CEDAW-a*, ugovorima Ujedinjenih naroda (dalje: UN) o građanskim i političkim pravima kao i ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima te *Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*. Svaki oblik spolne diskriminacije zabranjen je i *Zakonom o suzbijanju diskriminacije* („Narodne novine“, br. 85/08) koji je stupio na snagu 2009. godine. Antidiskriminacijske odredbe unijete su i u brojne druge zakone.

Povjerenstvo Vlade RH za pitanja jednakosti osnovano je već 1996. godine. Politika rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena dodatno je afirmirana kontinuiranim donošenjem petogodišnjih nacionalnih akcijskih planova za djelovanje 1997., 2001., 2006. i 2011. godine. U *Nacionalnoj politici za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011. do 2015. godine* („Narodne novine“, br. 88/11) (dalje: *Nacionalna politika*) koju je donio Hrvatski sabor,

navodi se da je to osnovni strateški dokument RH čiji je cilj uklanjanje diskriminacije žena i uspostavljanja stvarne ravnopravnosti spolova provedbom politike jednakih mogućnosti. Ona sadrži sedam ključnih područja djelovanja i obvezuje RH na uključivanje rodne dimenzije u sva područja politike provođenjem velikog broja mjera vezanih uz: 1) Promicanje ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti, 2) Stvaranje jednakih mogućnosti na tržištu rada, 3) Unapređenje primjene rodno osjetljivog odgoja i obrazovanja, 4) Uravnoteženje sudjelovanja žena i muškaraca u procesima političkog i javnog odlučivanja, 5) Uklanjanje svih oblika nasilja nad ženama, 6) Promicanje međunarodne suradnje i ravnopravnosti spolova izvan Hrvatske i 7) Daljnje osnaživanje institucionalnih mehanizama i metoda provedbe. Ova, kao i sve ranije nacionalne politike za ravnopravnost spolova, potvrđuje značaj preuzetih obveza prema provedbi *Pekinske platforme za djelovanje* i sadrži kao svoj sastavni dio navedena kritična područja zabrinutosti ustanovljenih u *Platformi. Nacionalna politika* zasniva se i na strateškim zadaćama *CEDAW-a* i *Milenijskih razvojnih ciljeva*.

Kao što smo to naveli u ranijim izvješćima RH ima vrlo razvijen sustav institucionalnih mehanizama za promicanje ravnopravnosti spolova. Od 2001. godine djeluje Odbor za ravnopravnost spolova u Hrvatskom saboru, 2003. godine imenovana je pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, 2004. godine osnovan je Vladin ured za ravnopravnost spolova (dalje: URS) i imenovani su koordinatori/ice u tijelima državne uprave. Tijela državne uprave dužna su donijeti i provoditi četverogodišnje planove za ravnopravnost spolova. Osnovana su brojna povjerenstva za ravnopravnost spolova na lokalnoj razini koja donose svoje akcijske planove za provedbu *Nacionalne politike. U Pregledu provedbe Pekinske platforme za djelovanje u državama članicama EU*, u području Institucionalnih mehanizama za osnaživanje žena, Europski institut za ravnopravnost spolova (dalje: EIGE) navodi da samo 5 država ima specijaliziranog pravobranitelja/icu za ravnopravnost spolova. U analizi institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova *Ženska prava na Zapadnom Balkanu u kontekstu EU integracija*, koju je prihvatio Europski parlament, navodi se da postojanje zasebnog pravobranitelja za ravnopravnost spolova kao primjer koji može dobro poslužiti cijeloj regiji.

Važna se postignuća bilježe i u području suzbijanja nasilja nad ženama uključujući obiteljsko nasilje. Sažeto, najkrupnija promjena je ta što je ovo pitanje u proteklom periodu od pretežno privatnog postalo iznimno važno i prepoznato općedruštveno pitanje. Ove promjene uzrokovane su, bez sumnje, donošenjem jasnog zakonodavnog okvira, specijaliziranih protokola i strategija kao i provedbom brojnih kampanja na nacionalnoj i lokalnim razinama koje su provodila nadležna državna tijela i nevladine udruge. Različite aktivnosti provodile su se i u suradnji s nevladinim udrugama čiji su projekti financirani iz javnih sredstava RH. Zabilježeni uzlazni trend broja optuženih osoba ukazuje na senzibilizaciju stručnjaka i šire javnosti o tome kada je posrijedi neprihvatljivo ponašanje nasilja nad ženama. Bitno je unaprijeđena kvaliteta statističke metodologije prikupljanja i analize podataka u ovom području. Analiza statističkih podataka pokazuje da je posljednjih godina postignut znatan napredak u suzbijanju i kažnjavanju obiteljskog nasilja. U nacionalne strategije za suzbijanje nasilja u obitelji unesena je definicija ovog pojma iz *Pekinske platforme*. Pravni položaj žena je *Kaznenim zakonom* iz 1998. godine („Narodne Novine“, br. 110/97), u odnosu na prethodne, poboljšana u segmentu zaštite ženske spolne slobode kriminaliziranjem silovanja u

bračnoj zajednici, koje u prethodnom *Kaznenom zakonu* nije postojalo kao kazneno djelo. Kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji postoji u *Kaznenom zakonu* od 30. prosinca 2000. godine („Narodne Novine“, br. 129/2000), a prekršaj nasilničkog ponašanja u obitelji u prekršajnom zakonodavstvu od 1. srpnja 1999. godine. U području sprječavanja i suzbijanja svih oblika nasilja nad ženama, uključujući obiteljsko nasilje, kontinuirano se unaprjeđivao zakonodavni i strateški okvir uključujući njihovo usklađivanje s pravnom stečevinom EU i drugim međunarodnim dokumentima. Izmijenjen je način postupanja pri gonjenju počinitelja kaznenih djela nasilja u obitelji na način da državni odvjetnik pokreće kazneni postupak po službenoj dužnosti odmah po saznanju da je kazneno djelo počinjeno, a ne na osnovu privatnog prijedloga za gonjenje oštećene osobe, odnosno žrtve nasilja. Prvi *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji* („Narodne Novine“, br. 116/03), stupio je na snagu 2003. godine, a 2009. godine donosi se novi, dodatno unaprijeđeni *Zakon* („Narodne Novine“, br. 137/09). 2003. godine donesen je *Zakon o zaštiti svjedoka* („Narodne Novine“, br. 163/03, 18/11), 2004., 2005. i 2006. godine relevantne *Izmjene i dopune Kaznenog zakona* („Narodne Novine“, br.105/04, 84/05, 71/06), 2007. godine novi *Prekršajni zakon* („Narodne Novine“, br. 107/07), 2008. godine *Zakon o kaznenom postupku* („Narodne Novine“, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 143/12, 56/13, 145/13) i *Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela* („Narodne Novine“, br. 80/08), 2009. godine *Zakon o policijskim poslovima i ovlastima* („Narodne Novine“, br. 76/09), *Zakon o probaciji* („Narodne Novine“, br. 153/09, 143/12) i *Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći* („Narodne Novine“, br. 62/08, 81/11) te 2013. godine novi, unaprijeđeni *Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći* („Narodne Novine“, br. 143/13).

2011. godine donosi se novi *Kazneni zakon* („Narodne Novine“, br. 125/11, 144/12) u kojemu su umjesto kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji u pojedinim kaznenim djelima (primjerice tjelesna ozljeda i dr.) propisani kvalificirani oblici pojedinih kaznenih djela ukoliko je isto počinjeno prema bliskoj osobi, a koji pojam obuhvaća i člana obitelji. Kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji nije ukinuto već sada egzistira kroz druga kaznena djela s težom sankcijom.

Od drugih relevantnih zakona donesen je i novi *Zakon o sudovima za mladež* („Narodne Novine“, br. 84/11, 143/12, 148/13) i *Zakon o policiji* („Narodne Novine“, br. 34/11, 130/12). Vlada RH je 2005. godine donijela *Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji*, 2006. godine njegove izmjene i dopune, 2008. godine *Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima*, 2009. godine *Protokol o postupanju pri dobrovoljnom povratku žrtava trgovanja ljudima*, 2011. godine *Protokol za postupanje u slučaju zločina iz mržnje* te 2012. godine *Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*. Sustavno je proveden veliki broj mjera usmjerenih ka suzbijanju obiteljskog nasilja i unaprijeđenju položaja žrtava nasilja na osnovi *nacionalnih strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2005. do 2007. godine* („Narodne Novine“, br. 182/04), *za razdoblje od 2008. do 2010. godine* („Narodne Novine“, br. 126/07) te *za razdoblje od 2011. do 2016. godine* („Narodne Novine“, br. 20/11). Također je u sve nacionalne akcijske planove za ravnopravnost spolova uvršteno zasebno kritično područje s mjerama usmjerenim ka suzbijanju svih drugih oblika rodno zasnovanog nasilja. Istovremeno je proveden veliki broj istraživanja, analiza i studija o različitim aspektima nasilja nad ženama.

Nevladine udruge čije smo mišljenje zatražili o najvažnijim postignućima u proteklom razdoblju također su kao najvažnije promjene navele znatno unaprjeđenje zakonodavnog, strateškog i institucionalnog okvira za provedbu politike ravnopravnosti spolova. Kao dodatna postignuća istaknule su osnivanje savjetovaništa i tajnih skloništa za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja, promicanje neprihvatljivosti svih oblika nasilja nad ženama te u svezi s tim provedbu brojnih medijskih kampanja vezanih posebice uz problematiku nasilja u obitelji. Udruge također navode značajni porast medijskih sadržaja koji obrađuju ove teme. Kao daljnje izazove i prepreke za učinkovitije suzbijanje i prevenciju rodno uvjetovanog nasilja udruge ističu nužnost rada na unaprjeđenju sustava rodno osjetljivog obrazovanja i sustavne edukacije o rodnoj ravnopravnosti i problematici rodno uvjetovanog nasilja svih skupina, a posebice nadležnih struka, kao i unaprjeđenje sustava implementacije, praćenja i procjene relevantnih javnih politika. S tim u vezi MZOS je izvijestilo da je prepoznalo nužnost uvođenja sadržaja vezanih za ravnopravnost spolova u hrvatski obrazovni sustav te da je od školske godine 2012./2013. u primjeni bio Kurikulum zdravstvenog odgoja, a od 2013./2014. *Nastavni plan i program zdravstvenog odgoja za osnovne i srednje škole*. Od četiriju modula, jedan je *Prevenција nasilničkog ponašanja*, a drugi *Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje*. Od školske godine 2012./2013. eksperimentalno se provodi *Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja* u dvanaest osnovnih i srednjih škola. Kurikulumom je također predviđeno učenje i poučavanje za nenasilje i rodnu/spolnu ravnopravnost.

Donošenje pojedinih zakonodavnih izmjena pojedine udruge smatraju smetnjom u optimalnoj zaštiti žrtava seksualnog nasilja i adekvatnom kažnjavanju počinitelja, posebice zbog smanjenja minimalne kazne za kazneno djelo silovanja s najmanje tri na najmanje jednu godinu kazne zatvora. Kao problem ističu i problem nedovoljnog broja i financiranja rada savjetovaništa i autonomnih skloništa za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja.

Među značajna postignuća od 1995. godine do danas svakako moramo ubrojati i neprekinuti trend porasta obrazovanja žena, kao i trajni porast broja sutkinja. Bitni su pomaci učinjeni i u području političke participacije žena, razvoja ženskog poduzetništva, razvoja rodno osviještenog jezika i provedbi rodnih istraživanja i analiza. Primjerice, navest ćemo da je 2009. godine URS inicirao provedbu prvog znanstvenog istraživanja u regiji pod nazivom „Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u RH“.

Udio žena u ukupnom broju diplomiranih studenata popeo se s 53,7% 1990. godine na 59,5% 2012. godine. 1990. godine žene su činile 38% magistra znanosti i 29,4% doktora znanosti, a 2012. godine njihov udio je porastao na 58,2% magistra znanosti i 54,6% doktora znanosti.

Među sucima Vrhovnog suda žena je 1990. godine bilo 23,1%, a 2012. godine 55,0%. Na Ustavnom sudu žene nisu bile zastupljene 1990. godine, dok je 2012. godine zastupljenost žena bila 33,3%. Udio žena na županijskim sudovima je povećan sa 32,5% u 1995. godini na 60,6% u 2012. godini, a na općinskim sudovima sa 48,1% u 1990. godini na 71,2% u 2012. godini. Na trgovačkim sudovima udio se povećao sa 34,5% u 1990. godini na 70,6% u 2012. godini, a na prekršajnim sudovima sa 58,1% u 1990. godini na 72,4% u 2012. godini. U državnom odvjetništvu udio žena je povećan sa 18,7% 2000. godine na 47,6% 2012. godine, a u Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala sa 16,7% 2001. godine na 71,0%

2012. godine.

Iako su žene još uvijek neravnopravne s muškarcima u političkom i javnom odlučivanju, ipak je vidljiv i napredak u ovom području. 1995. godine bilo je svega 7,1% zastupnica u parlamentu, a 2000. godine 21,9%. Nakon izbora 2003., 2007. i 2011. godine udio žena ostao je približno na istom nivou. Trenutno je u parlamentu 25% žena što je na razini prosjeka zemalja članica EU. 1995. godine bilo je 9,5% ministrica, a 2011. godine 20,0%. Udio žena među dužnosnicima i visokim državnim i javnim službenicima povećao se s 20% 2000. godine na 32,1% 2013. godine. Od 1995. godine žene obnašaju i funkcije potpredsjednica vlada i vode resore koji su se tradicionalno dodjeljivali muškarcima, poput – ministarstva obrane, vanjskih poslova, financija i graditeljstva. RH je imala i ženu na funkciji predsjednice Vlade od 2009. do 2011. godine. Do znatnog povećanja i uspostave rodnog pariteta došlo je samo na funkcijama pomoćnika ministra i glavnih tajnika ministarstava gdje su danas žene zastupljene s 50%.

S obzirom na nezadovoljavajuću zastupljenost žena u političkom životu, nevladine udruge od sredine 90-tih vode kampanje za povećanje broja žena u tijelima političkog odlučivanja. Od svog osnutka URS pred svake lokalne i parlamentarne izbore također provodi kampanje i podupire rad nevladinih udruga u ovom području. Većina političkih stranaka ima unutarstranačke organizacije žena. U RH kontinuirano traje rasprava o načinima povećanja političke participacije žena, a provedena su i brojna istraživanja koja pokazuju da je većina građana svjesna nedovoljnog sudjelovanja žena u politici. Iako se žene u politici još uvijek suočavaju s različitim stereotipima, ipak je pitanje njihove političke participacije javno prepoznato kao političko pitanje. Osim gore navedenog, tome je pridonijelo i uvođenje u ZRS 2008. godine obveze uvrštavanja najmanje 40% podzastupljenog spola na izborne liste političkih stranaka. Važno je i to što je rodna dimenzija uvedena u izborni proces na način da su se izborni obrasci jezično uskladili sa spolom kandidata odnosno kandidatkinje te da je ustanovljena i dostupna potpuna rodna statistika u ovom području.

Značajan napredak uočljiv je u području razvoja ženskog poduzetništva čemu su doprinijeli brojni ciljani programi, projekti, edukacije i financijske potpore koje su provodili nadležna ministarstava, Hrvatska banka za obnovu i razvitak (dalje: HBOR) i druge banke, Hrvatski zavod za zapošljavanje (dalje: HZZ), Hrvatska gospodarska komora i druge institucije na nacionalnoj i lokalnoj razini. U 1997. godini osnovana je Hrvatska mreža konzultanata za malo gospodarstvo koja je sufinancirala i osiguravala savjetodavne usluge ženama početnicama u poduzetništvu putem HZZ-a. U 2003. godini Ministarstvo za obrt, malo i srednje poduzetništvo krenulo je s posebnom kreditnom linijom za samozapošljavanje i kreditiranje žena u okviru zasebnog projekta „*Poduzetništvo žena*“. Ovaj projekt se provodio do 2012. godine kada je zamijenjen novom vrstom posebnih mjera unutar projekta „*Poduzetnički impuls*“ gdje putem javnog natječaja, u sustavu bespovratnih potpora, poduzetnice mogu ostvariti dodatnih 15 bodova ukoliko su vlasnice više od 51% gospodarskog subjekta. 40% poticaja prošle godine ostvarile su tvrtke u ženskom vlasništvu. Broj trgovačkih društava kojima su vlasnice žene porastao je s 13% u 2002. na 25 % u 2013. godini, s prosječnim godišnjim povećanjem od 8,5%. Među obrtnicima je oko 32% žena. Udio zaposlenih u ženskom poduzetništvu povećao se sa 7% u 2002. na 13% u 2008. godini, s najvećim brojem zaposlenih u djelatnostima trgovina na veliko i malo, poslovanje

nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge te prerađivačka industrija. RH jedna je od rijetkih zemalja koja je donijela zasebnu *Strategiju razvoja ženskog poduzetništva u RH 2010.-2013.* za koju se smatra da je dodatno pridonijela povećanju postotka žena u poduzetništvu kao posljedici prepoznavanja problema rodne dimenzije poduzetništva od strane resornih tijela koja su počela poduzimati određene mjere. Trenutno je u pripremi nova *Strategija razvoja ženskog poduzetništva u RH za razdoblje od 2014. do 2020. godine* koja će sadržavati prioritete i mjere za jačanje poduzetničke aktivnosti žena. U RH su vrlo aktivne udruge poduzetnica, a primjeri dobrih praksi poduzetništva žena u RH prepoznati su i u pojedinim projektima na međunarodnoj razini. Kriza gospodarstva imala je utjecaj na stagnaciju i nastavak rasta ženskog poduzetništva, a kao ostale barijere poduzetnice najčešće navode isto što i muškarci, a to su, uz nedostatno financiranje i administrativne prepreke i pravila koja se često mijenjaju.

Navedene zakonodavne i institucionalne promjene, kao i provedba brojnih aktivnosti i programa, dovele su do određenog napretka u osnaživanju žena, ali ne i do potpunog uklanjanja različitih oblika diskriminacije žena. Jedan od najvećih izazova jest brže uklanjanje jaza između ravnopravnosti de iure i ravnopravnosti de facto. Iz ovog razloga detektirana realna postignuća istovremeno ostaju i daljnji izazovi za brže promjene u navedenim područjima. Suzbijanje nasilja nad ženama ostaje trajan problem i traži kontinuirane intervencije. Dinamika povećanja udjela žena u procesima političkog i javnog odlučivanja nije zadovoljavajuća. Posebno je potrebno pojačati napore za brže uključivanje žena u predstavnička i izvršna tijela vlasti na lokalnoj razini.

No, svakako jedan od najvažnijih izazova od donošenja *pekinške Platforme za djelovanje* vezan je uz rezistentnu neravnopravnost spolova na tržištu rada. Položaj žena na tržištu rada trajno je obilježen njihovim natpolovičnim udjelom u broju nezaposlenih kao i sektorskom segregiranosti. U ukupnom broju evidentiranih nezaposlenih osoba u HZZ žene su 1995. godine činile 51,6%, a 2013. godine 52,7%. S druge strane prema anketi radne snage žene su među nezaposlenima 2000. godine činile 49,5%, a 2012. godine 44,5%. Od 2009. godine zbog recesije i negativnih trendova u gospodarstvu broj nezaposlenih raste, no udio nezaposlenih žena opada dok udio muškaraca u nezaposlenosti značajno raste u odnosu na ranija razdoblja. Ovo potvrđuje i analiza Instituta za javne financije u kojoj se zaključuje da su u krizi gospodarske djelatnosti s višim udjelom žena u zaposlenosti bile izložene manjem smanjenju broja zaposlenih i da je agregatni udio žena u ukupnom broju zaposlenih porastao te da njihov udio brže raste u djelatnostima s višim udjelom zaposlenih u javnom sektoru (G. Vukšić, 2014.). Žene su također u znatno većoj mjeri izložene različitim oblicima diskriminacije i stereotipa, kako pri traženju zaposlenja, tako i na radnom mjestu. Velik je problem i suočavanje s nemogućnošću probijanja staklenog stropa pri profesionalnom napredovanju. Rezultati provedenih istraživanja pokazuju da su žene itekako svjesne svih različitih oblika nepovoljnijeg položaja na tržištu rada.

Položaj žena na tržištu rada na zakonodavnoj razini reguliran je *Zakonom o radu* („Narodne novine“, br. 179/09, 61/11) koji sadrži antidiskriminacijske odredbe sukladne posebnim zakonima i u kojeg su ugrađeni visoki standardi jednakih mogućnosti za žene i muškarce u skladu sa smjernicama Europske Unije. Propisana je obveza poslodavca da ženama i muškarcima za jednak rad ili rad jednake vrijednosti isplati jednaku plaću.

Odredbama *Zakona o radu* propisane su posebne mjere u odnosu na zaštitu majčinstva i pravo oba roditelja vezano za odgoj i njegu djece. Ovim, i drugim srodnim zakonima, afirmira se institut očinskog dopusta kao i osiguranje osnovnog mirovinskog i zdravstvenog osiguranja temeljem svih oblika rada i tijekom trajanja porodnih, roditeljskih i očinskih dopusta.

Ravnopravan tretman žena i muškaraca na tržištu rada ovisi i o učinkovitijem usklađivanju obiteljskih, privatnih i profesionalnih obveza, kao i o osiguranju dovoljnog broja ustanova i službi za brigu o djeci ili starijim članovima obitelji o kojima u većini skrbe žene. S ciljem uklanjanja stereotipa na tržištu rada uvedene su značajne promjene još 2008. godine kada je donesena nova *Nacionalna klasifikacija zanimanja* koja po prvi put sva zanimanja navodi u muškom i ženskom rodu, kao i uvođenje zakonske obveze da se u natječaju za oglašeno radno mjesto mora navesti da se mogu javiti osobe oba spola. Također, propisano je da se kod donošenja rješenja o rasporedu na radno mjesto i drugih rješenja državnih službenika koristi i muški i ženski rod. Smanjivanje nezaposlenosti žena i njihovo osnaživanje na tržištu rada sastavni je dio velikog broja nacionalnih strateških i akcijskih planova u kojima su žene izdvojene kao posebno osjetljiva skupina. Provedeni su i različiti projekti s ciljem unaprjeđenja njihova ekonomskog položaja koji su financirani iz javnih sredstava RH i pretpripravnih fondova EU.

Vrlo je teško procijeniti koliko se ukupno izdvaja sredstava iz državnog proračuna za aktivnosti osnaživanja žena i promicanja načela ravnopravnosti spolova. Iako su sva državna tijela i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (dalje: JLPS) koja su zadužena za provedbu mjera iz *Nacionalne politike za ravnopravnost spolova* dužna osigurati potrebna financijska sredstva za njihovu provedbu, većina državnih tijela nema za tu svrhu izdvojenu posebnu stavku u svojim godišnjim proračunima, već se sredstva izdvajaju u okviru njihove redovite djelatnosti sukladno djelokrugu rada. U okviru nacionalnih strategija kao što su primjerice strategija suzbijanja obiteljskog nasilja, strategija razvoja ženskog poduzetništva, nacionalni akcijski plan zapošljavanja, ili nacionalni plan za suzbijanje trgovine ljudima i dr., nadležna ministarstva usmjeravaju financijska sredstva namijenjena provedbi konkretnih projekata kojima je cilj osnaživanje žena. Sredstva za rad Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH i Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova osiguravaju se u državnom proračunu. Od osnivanja Ureda 2004. godine do 2008. godine proračunska sredstva Ureda povećana su četverostruko, no uslijed recesije se kontinuirano smanjuju pa su za 2014. godinu na razini iznosa iz 2005. godine. *Zakonom o ravnopravnosti spolova* i *Zakonom o suzbijanju diskriminacije* proširen je djelokrug rada pravobraniteljice pa su, za razliku od Ureda za ravnopravnost spolova gdje se broj zaposlenih zaustavio na 6 osoba, ljudski resursi kod Pravobraniteljice osnaženi, a broj zaposlenih povećan je na 12 osoba. Ukupna godišnja izdvajanja za rad ovih dvaju centralnih institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova ne prelaze 0,005% državnog proračuna. JLPS osiguravaju sredstva za rad županijskih i gradskih/općinskih povjerenstava za ravnopravnost spolova temeljem obveze iz članka 28. ZRS-a. Godišnja financijska izdvajanja za rad povjerenstava ovise o mogućnostima JLPS-e, nisu istovjetna i ujednačena za sve županije, kreću se od 10.000 kuna do 100.000 kuna te variraju iz godine u godinu. Lokalna tijela vlasti također financiraju različite projekte organizacija civilnog društva koja se bave pravima žena uključujući projekte vezane uz suzbijanje nasilja nad ženama, razvoja poduzetništva žena i smanjivanja njihove

nezaposlenosti. URS je preveo, tiskao i distribuirao dva metodološka priručnika (Europskog ženskog lobija i Vijeća Europe) o upravljanju proračunskim sredstvima s obzirom na spol i uspostavio dijalog s Ministarstvom financija o izradi analize proračuna iz rodne perspektive. Vladin Ured za udruge redovito izrađuje godišnja izvješća o financiranju projekata i programa udruga iz državnog proračuna i javnih izvora na nacionalnoj i lokalnoj razini. Analiza područja financiranja projekata i programa pokazala je kako se za zaštitu i promicanje ljudskih prava, uključujući područje ravnopravnosti spolova i osnaživanja žena dodjeljuje prosječno godišnje oko 1 milijun USD, odnosno 1,2% od ukupnog dodijeljenog iznosa za projekte i programe udruga.

Nacionalna politika integrira ciljeve i mjere *UN-ove Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena*, uključujući Zaključne komentare UN-ovog Odbora za uklanjanje diskriminacije žena, *pekinške Platforme za djelovanje* i *Milenijskih razvojnih ciljeva*. RH stranka je svih najvažnijih međunarodnih i regionalnih ugovora o ljudskim pravima i ravnopravnosti spolova. 1994. godine podneseno je Inicijalno izvješće o provedbi CEDAW-a Odboru UN-a za ukidanje svih oblika diskriminacije žena. 1998. godine. Zaključni komentari Odbora prevedeni su i tiskani kao brošura zajedno sa sažetkom *Pekinške platforme za djelovanje* i prvom *Nacionalnom politikom za promicanje jednakosti*. Drugo i treće izvješće RH o provedbi *CEDAW-a* podneseno je u listopadu 2003. godine i predstavljeno 2005. godine, a Četvrto i peto periodično izvješće upućeno je 2013. godine. Tiskana su tri izdanja CEDAW-a na hrvatskom jeziku.

Ured za ravnopravnost spolova zadužen je, temeljem *Zakona o ravnopravnosti spolova*, za praćenje usklađenosti i primjenu zakona i drugih propisa koji se odnose na ravnopravnost spolova u odnosu na međunarodne dokumente te za pripremu nacionalnih izvješća o ispunjavanju međunarodnih obveza u ovom području. Kao što je ranije istaknuto, kritična područja u *Nacionalnoj politici za ravnopravnost spolova* zasnovana su na kritičnim područjima definiranim u *pekinškoj Platformi za djelovanje* pa se zbog podudarnosti, praćenje i izvještavanje o provedbi *pekinške Platforme za djelovanje* odvija u sklopu praćenja provedbe *Nacionalne politike za ravnopravnost spolova*. URS periodično izvještava Vladu RH o provedbi *Nacionalne politike*. Sva izvješća, uključujući izvješće o provedbi *Platforme za djelovanje* dostupni su javnosti putem web stranica URS-a.

U RH je uspostavljena kontinuirana i bogata suradnja s akademskom zajednicom i organizacijama civilnog društva. Velik broj projekata kojih su nositelji tijela državne uprave provodi se i u partnerstvu s udrugama. Nadležna ministarstva i uredi Vlade RH održavaju kontinuirani dijalog s akademskom zajednicom kroz zajedničke konferencije, tematske rasprave i partnerske projekte. Tijela državne uprave inicijatori su provedbe znanstvenih rodni istraživanja za potrebe izrade javnih politika, a podupiru se i znanstvene studije i analize. Predstavnici akademske zajednice i organizacija civilnog društva redovito su uključeni u radne skupine za izradu zakonskih prijedloga i strategija, a njihova mišljenja, prijedlozi i sugestije uvažavaju se pri izradi izvješća o provedbi nacionalnih programa i onih koji se temelje na međunarodnim obvezama. Sudjelovanje javnosti u ovim procesima propisano je i *Kodeksom savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata*. Javnosti su dostupni svi relevantni dokumenti, uključujući i nacionalna izvješća, na internetskim stranicama tijela javne vlasti.

Zahvaljujući aktivnostima nevladinog sektora i pripadnicama pojedinih političkih stranaka pojam ženskih ljudskih prava zadobio je tijekom protekla dva desetljeća svoju punu afirmaciju i postao uobičajen kategorijalni aparat pri analizi stanja i tumačenju položaja žena u RH. Od 1995. godine poticana je suradnja s nevladinim udrugama koje se bave zaštitom ljudskih prava, a posebno pitanjima diskriminacije po spolu kao i sudjelovanje u zajedničkim programima s tim udrugama.

RH je u sve svoje vanjskopolitičke aktivnosti, politiku međunarodne razvojne suradnje i odnose s trećim zemljama ugradila rodnu perspektivu i promicanje ravnopravnosti spolova, s posebnim naglaskom na sprječavanje nasilja nad ženama i djevojčicama kao glavne prepreke njihovoj društvenoj uključenosti, jednaki pristup žena pravdi i kažnjavanje svih vrsta kršenja ljudskih prava žena i djevojčica, jednako pravo na obrazovanje, te političko i gospodarsko osnaživanje žena. U tom smislu, RH je aktivno sudjelovala u svim relevantnim aktivnostima međunarodnih i regionalnih organizacija i inicijativa (UN, EU, NATO, OESS, Vijeće Europe), a ravnopravnost spolova i osnaživanje žena često je bilo uključeno kako posebna tema u bilateralne konzultacije o multilateralnim i globalnim pitanjima koje RH redovito održava sa zainteresiranim državama.

Hrvatski predstavnici sudjelovali su na Drugoj ministarskoj konferenciji Unije za Mediteran o jačanju uloge žena u društvu, održane 11. i 12. studenoga 2009. godine u Marrakeshu koja je potvrdila svoju predanost promicanju zakonske i stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca te poštivanju građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava žena i muškaraca na način kako su definirani u međunarodnim instrumentima usmjerenim na ljudska prava, među ostalim uključujući *CEDAW*, *pekinšku Platformu za djelovanje* te *Milenijsku deklaraciju* i *Milenijske razvojne ciljeve*. Među zaključcima s održane konferencije posebno se ističe i potreba jednakog sudjelovanja žena i muškaraca u svim područjima života kao ključnog elementa demokracije, poštivanja ljudskih prava i održivog razvoja. Kao posebnu predanost sudionici konferencije istaknuli su, među ostalim, građanska i politička prava, odnosno primjenu obveza prema međunarodnim konvencijama koje promiču potpuno uživanje ljudskih prava žena te iskorjenjivanje svih vrsta nasilja nad ženama. U poglavlju Međunarodna politika i suradnja *Nacionalne politike za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011. do 2015. godine* nalaze se zasebne mjere koje obvezuju na primjenu i promicanje *UN-ove Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena* i *Pekinške deklaracije i Platforme za djelovanje*, kao i na promicanje ravnopravnosti spolova izvan RH putem regionalne suradnje institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova. Sudjelovalo se na većem broju regionalnih konferencija uglavnom vezanih uz područje E „Žene i oružani sukobi“ (na temu provedbe *Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325 – Žene, mir i sigurnost*, u Sarajevu (2006.), Beču (2007.), Zagrebu (2010., 2013.), Cetinju (2012.). Veći broj regionalnih i subregionalnih konferencija održano je i na teme vezane uz suzbijanje nasilja nad ženama, suradnje institucionalnih mehanizama, ljudskih prava žena i povećanja njihove političke participacije. Sudjelovalo se u Crnoj Gori i Srbiji na regionalnim konferencijama, organiziranim u suradnji s UN-ovim Programom za razvoj (dalje: UNDP) i UNIFEM, na temu „Izveštavanje o provedbi CEDAW-a - „Nacionalno izvješće - dobre prakse i naučene lekcije“.

Tijela državne uprave RH i nevladine udruge, koordinirani od strane Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija u suradnji s UNDP, izradili su u srpnju 2004. godine prvo *Nacionalno izvješće o provedbi ciljeva Milenijske deklaracije UN-a* koje je u rujnu iste godine dostavljeno UN-u. Izvješće koje je uslijedilo bilo je *Izvješće o napretku i ostvarivanju Milenijskih ciljeva razvoja u RH za razdoblje od kolovoza 2004. do prosinca 2005. godine. Pregled postignuća Republike Hrvatske u ostvarivanju Milenijskih ciljeva razvoja za razdoblje od 2006. do 2010. godine* daje jezgrovit prikaz podataka o poduzetim aktivnostima, definira izazove, izdvaja dosadašnje primjere najbolje prakse te daje preporuke za daljnje ispunjavanje nacionalnih *Milenijskih ciljeva razvoja*. U milenijskom cilju (3) Ravnopravnost spolova navedeno je devet podciljeva koji slijede strategijske zadaće i mjere *Platforme za djelovanje*: Uvođenje rodno osjetljivih sadržaja u nastavne planove i programe; Povećanje sudjelovanja žena u političkom odlučivanju; Ekonomsko osnaživanje žena; Suzbijanje svih oblika nasilja nad ženama; Unaprjeđenje vođenja statističkih podataka; Jačanje medijske podrške ravnopravnosti spolova; Usklađivanje privatnog i profesionalnog života; Osnaživanje institucionalnih mehanizama i Jačanje civilnog društva.

S obzirom na očitu komplementarnost ciljeva, implementacija ovog nacionalnog milenijskog cilja u funkciji je provedbe istaknutih kritičnih područja *Pekinske platforme, CEDAW-a* i istovremeno nacionalnih akcijskih planova.

Poglavlje dva: Napredak u provedbi kritičnih područja zabrinutosti Platforme za djelovanje od 2009. godine

A. ŽENE I SIROMAŠTVO

RH potpisala je 2007. godine s Europskom komisijom *Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju (Joint Memorandum of Social Inclusion of the Republic of Croatia - JIM)* i identificirala svoje glavne izazove i prioritete u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Po potpisivanju Memoranduma, RH je donijela dva nacionalna provedbena plana za socijalno uključivanje (2007.-2008. godine te 2009.-2010. godine).

U travnju 2011. godine usvojena je *Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011.-2016.* čiji su ciljevi vezani za decentralizaciju socijalne skrbi, deinstitucionalizaciju i prevenciju institucionalizacije, informatizaciju sustava socijalne skrbi, unaprjeđenje suradnje s udrugama, osnaživanje lokalnih zajednica u procesu socijalnog planiranja usluga te izgradnju standarda za praćenje i vrednovanje pružanja socijalnih usluga. U prosincu 2013. godine donesen je novi *Zakon o socijalnoj skrbi* („Narodne novine“, br. 157/13) koji sadrži nove kriterije za ostvarivanje socijalnih pomoći i usluga, kao potpora integraciji socijalno isključenih u društvo i na tržište rada, omogućuje uspostavljanje standarda kvalitete socijalnih usluga, uvjeta za provođenje deinstitucionalizacije i razvijanje novih izvaninstitucijskih usluga socijalne skrbi, omogućuje izbor i poboljšanje usluga koje korisnik može ostvariti u procesima socijalne integracije te predviđa uspostavu jedinstvenog registra korisnika socijalnih usluga i novčanih pomoći. U ožujku 2013. godine donesen je *Zakon o minimalnoj plaći* („Narodne novine“, br. 39/13).

Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.) predstavljena je javnosti i dana na javnu raspravu u prvom kvartalu 2014. godine. Prema podacima na kojima se temelji ova strategija na siromaštvo je najviše utjecala nezaposlenost i pad bruto društvenog proizvoda, nedovoljno sudjelovanje na tržištu rada i neusklađenost sustava skrbi i sustava obrazovanja s potrebama tržišta rada. Statistički podaci pokazuju da je u riziku od siromaštva u 2012. godini bilo 32,3% stanovništva, a 15,4% populacije živi u uvjetima teške materijalne oskudice. U najvećem riziku od siromaštva i socijalne isključenosti nalaze se četiri velike skupine - djeca i mladi; starije osobe i umirovljenici; ekonomski neaktivne, nezaposlene osobe i osobe s niskim primanjima; te osobe s invaliditetom. Ukoliko su te osobe žene, samohrane majke ili pripadnice nacionalnih ili nekih drugih manjina, povećava se i vjerojatnost višestruke diskriminacije i socijalne isključenosti. U općoj populaciji je 2012. godine stopa rizika od siromaštva iznosila 20,5% - 19,4% za muškarce i 21,6% za žene. Najviša stopa rizika od siromaštva je kod starijih od 65 godina, a razlika između muškaraca (21,1%) i žena (30,4%) u ovoj je dobnoj skupini najveća te kontinuirano raste. S najvećim rizikom od siromaštva suočavaju se samci, a posebice jednočlana kućanstva u kojima žive starije žene (42,7%). U kategoriji kućanstava s djecom, najviša je stopa rizika od siromaštva kod kućanstava samohranih roditelja (40,4%), a među samohranim, nezaposlenim roditeljima koji nemaju dovoljno sredstava za život, udio žena je 72%. Iako još uvijek postoji razlika u korist žena u stopi rizika od siromaštva nezaposlenih, (nezaposlene žene 38,0%, muškarci 48,1%), tijekom zadnje tri godine ona opada za muškarce, dok za žene raste. Zbog nelikvidnosti raste broj zaposlenih koji ne dobivaju plaću ili se plaće isplaćuju s velikim zakašnjenjem od nekoliko mjeseci ili godina, pa se u kategoriji osoba koje nemaju dovoljno sredstava za život, povećava udio onih koji su bez dovoljno prihoda iako su zaposleni. Pokazatelji materijalne deprivacije dodatno pokazuju pad kvalitete života kućanstava u RH jer 33,8% osoba živi u kućanstvima koja „vrlo teško spajaju kraj s krajem“.

Za staračka, samačka kućanstva, već niz godina se provode programi „Pomoć u kući starijim osobama“ i „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“ temeljem ugovora o suradnji između jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i nadležnog ministarstva. Na području cijele RH tijekom 2012. godine izvaninstitucionalnim je uslugama iz programa bilo obuhvaćeno ukupno 15.550 starijih osoba, od kojih su žene bile zastupljene sa 74%. Kroz ove programe aktivno se promiče i politika lokalnog zapošljavanja i to osobito teže zapošljivih i dugotrajno nezaposlenih skupina, žena starije životne dobi i nižih kvalifikacija. Od 1.045 osoba koje su zaposlene na pružanju usluga starijim osobama 82% su žene.

Iako zaposlene osobe koje ostanu bez posla mogu ostvariti novčanu naknadu za nezaposlene, a nezaposlene osobe, koje nemaju pravo na novčanu naknadu iz osiguranja, mogu zatražiti socijalnu pomoć, uslijed rasta nezaposlenosti povećava se broj odraslih ženskih osoba korisnica državne pomoći za uzdržavanje (53.702 u 2011. na 54.153 korisnice u 2012. godini).

U okviru programa „Razvoj i širenje mreže socijalnih usluga koje pružaju organizacije civilnog društva“ (2010. - 2013. i 2011.- 2014.) Ministarstvo socijalne politike i mladih (dalje: MSPM) je podržalo niz projekata za razvoj socijalnih usluga koje direktno pridonose razvoju

mreže usluga u lokalnoj zajednici i njenom širenju na određene korisničke skupine (starije osobe, žrtve nasilja i beskućnike), s posebnim naglaskom na dostupnost usluga stanovnicima ruralnih područja, brdsko-planinskih područja i otoka. U okviru ovih programa provodi se i samozapošljavanje samohranih majki i prijelaz od socijalne pomoći do samozapošljavanja. Za unaprjeđenje položaja najosjetljivijih skupina žena koristio se i program darovnica „Uspostava podrške u socijalnom uključivanju i zapošljavanju socijalno ugroženih i marginaliziranih skupina“, iz sredstava pretprijetnih EU fondova u 2011. i 2012. godini, iz kojeg je podržano 19 projekata..

Mjere vezane za unaprjeđenje društvenog položaja Romkinja sastavni su dio *Nacionalne politike za ravnopravnost spolova 2011.-2015.* i *Nacionalne strategije za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine* u području obrazovanja, zapošljavanja, zdravstvene zaštite, socijalne skrbi te uključivanja u društveni i kulturni život. U izvještajnom periodu održano je niz radionica, okruglih stolova i drugih aktivnosti namijenjenih osnaživanju Romkinja i borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti.

Broj korisnika i broj prihvatilišta za beskućnike (trenutno ih ima 10) kontinuirano raste. Udio žena u skupini beskućnika je 26,1%. Osnivači skloništa, uglavnom udruge i lokalna samouprava, provode niz različitih programa integracije i osnaživanja korisnika.

B. ŠKOLOVANJE I STRUČNO USAVRŠAVANJE ŽENA

U RH ne postoji spolni raskorak u pristupu obrazovanju, a i zanemariva je razina nepismenosti koja u dobnoj skupini od 15 do 24 godine iznosi oko 0,35%. Udio osoba koje su napustile školovanje i nemaju osnovnoškolsku naobrazbu također kontinuirano opada te se u općoj populaciji kreće oko 3,8%, uz izraženiji trend opadanja u ženskoj populaciji. Podaci upućuju na podjednaku zastupljenost učenica i učenika u osnovnim i srednjim školama, dok pri upisu na fakultete i dalje pretežu djevojke. Razlike međutim postoje u odabiru srednjih škola i fakulteta, što je odraz još uvijek postojeće podjele rada na muška i ženska zanimanja. Stoga je proces uvođenja rodno osjetljivog obrazovanja na svim razinama, uz uklanjanje spolnih stereotipa i sustavnu edukaciju nastavnog osoblja o ravnopravnosti spolova i dalje nacionalni prioritet.

Promjene u zakonodavnom okviru u proteklih nekoliko godina dovele su do napretka u ovom području. Tako se primjerice ciljevi odgoja i obrazovanja u *Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* („Narodne novine“, br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 16/12, 86/12, 94/13) iz 2010. godine definiraju u skladu s načelima ravnopravnosti. *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* (dalje: NOK) iz srpnja 2010. godine ističe značenje nediskriminacijskih pristupa u nastavnim planovima i programima te uklanjanje neravnopravnosti i predrasuda. Temeljem NOK-a uvedene su međupredmetne teme, interdisciplinarni sadržaji i moduli, od kojih je potrebno istaknuti modul „*Odgoj i obrazovanje za ravnopravnost spolova*“. Izvanastavni edukacijski programi za osnovne i srednje škole s temama iz područja ravnopravnosti spolova provode se pretežito u suradnji s udrugama čije programe i projekte financijski podupire Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (dalje:

MZOS). Donošenjem novog *Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu* („Narodne novine“, br. 27/10, 55/11 i 101/13) u 2010. godini značajno je podignuta i kvaliteta udžbenika i dopunskih nastavnih sredstava, a novi *Udžbenički standard* („Narodne novine“, br. 65/13) iz 2013. godine propisuje da se udžbenicima „priprema oba spola za djelatno i ravnopravno sudjelovanje u svim područjima života“ te „promiče ravnopravnost spolova na primjeren način koristeći se u jednakome omjeru ilustracijama likova obaju spolova i služeći se imenicama obaju rodova, osobito u imenovanju strukovnih kvalifikacija, zvanja i zanimanja“. Rodno osjetljivi jezični standardi obvezni su za sadržaje svjedodžbi i u pedagoškoj dokumentaciji što je regulirano *Pravilnikom o sadržaju i obliku svjedodžbi i drugih javnih isprava te pedagoškoj dokumentaciji i evidenciji u školskim ustanovama*.

Veliki iskorak u kvaliteti sveobuhvatnog obrazovanja učenika za rodnu ravnopravnost napravljen je kroz *Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja* jer se po prvi puta precizno definiraju ishodi koji će se u ovom području razvijati kod učenika na svim razinama obrazovanja i doprinijeti osvještavanju stereotipa i predrasuda u međuljudskim odnosima te kritičkoj analizi medijskih sadržaja. Kurikulum je trenutno u eksperimentalnoj fazi provedbe u 12 škola.

Od 2012. godine provodi se edukacija odgojno obrazovnog osoblja za *Kurikulum zdravstvenog odgoja* gdje je u dijelu koji se odnosi na ravnopravnost spolova, naglasak stavljen na mentalno, spolno i fizičko zdravlje učenika, prevenciju vršnjačkog nasilja, uvažavanje različitosti te odgovorno spolno ponašanje i zdrave stilove života.

Nacionalna politika za ravnopravnost spolova 2011.-2015. sadrži tri cilja u zasebnom kritičnom području Rodno osjetljivo obrazovanje. Prvi se odnosi na uklanjanje rodni stereotipa, drugi na edukaciju nastavnog osoblja o ravnopravnosti spolova, a treći na postizanje spolne ravnoteže u odabiru zanimanja.

Unatoč zakonskim rješenjima i važećim strategijama i dalje su prisutni tradicionalni obrasci ponašanja i stereotipi koji utječu na izbor srednje škole. Podjednaka spolna zastupljenost bilježi se jedino u tehničkim i srodnim školama. *Odlukom o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole u školskoj godini 2012./2013.* MZOS je prvi puta primijenilo posebne mjere za upis u strukovne škole na način da se podzastupljenom spolu dodaju dodatni bodovi potrebni za upis.

U RH se, kao i u drugim europskim zemljama, bilježi kontinuirani trend povećanja obrazovanja žena. Udio žena koje se upisuju (56,8%) i onih koje završavaju stručne i sveučilišne studije (59,5%) zamjetno je veći od udjela muškaraca u ukupnom broju upisanih i diplomiranih na visokim učilištima. Međutim, iako žene čine većinu među diplomiranim, odabir fakulteta odražava još uvijek postojeću podjelu na muška i ženska zanimanja pa su žene i nadalje podzastupljene na studiju računarstva (15%), inženjerstva (27%), arhitekturi i građevinarstvu (37%), a muškarci su izrazito podzastupljeni na studijima vezanim za područje obrazovanja (8,1%). Ipak, ukupan udio žena među diplomiranim na području MST (matematika, znanost i tehnologija) u RH viši je od prosjeka EU27 i iznosi 33,2%. Udio žena među osobama koje imaju akademski stupanj magistre znanosti, kontinuirano raste pa je u 2011. iznosio 56,9%, a u 2012. godini iznosio je 58,2%. Povećava se i udio žena s doktoratom pa je od 2010. do 2012. godine porastao za 4% (51% do 55%). Na poslovima istraživanja i

razvoja udio žena raste te je 2012. godine iznosio 50,6%, a među osobama sa statusom istraživača 47,9%.

Udio zaposlenih muškaraca u sustavu odgoja i obrazovanja kontinuirano opada, dok se najveći broj nalazi na rukovodećim i upravljačkim funkcijama. U 52 ustanove iz sustava visokog obrazovanja, od 9 rektora, samo je jedna žena, a od 43 dekana, njih 9 su žene (20,9%). S druge strane, važno je napomenuti da od 40 najznačajnijih institucija iz sustava znanosti, njih 11 vode žene (28%).

Stipendije su u cijelosti jednako dostupne svim studentima, a iz godine u godinu raste broj stipendiranih studentica. MZOS je 2009. godine od ukupno 2.422 stipendije njih 63,7% dodijelilo studenticama, a u 2013. godini od 2.133 stipendije 1.540 stipendija ili 72,2% dodijeljeno je studenticama. Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO i L'Oréal ADRIA, temeljem nacionalnog programa stipendiranja mladih znanstvenica pod nazivom „Za žene u znanosti“, svake godine dodjeljuju mladim znanstvenicama na posljednjem stupnju doktorske disertacije četiri stipendije u iznosu od 4.000,00 eura.

Napredak u sustavu odgoja i obrazovanja vidljiv je u korištenju rodno neutralnog ili rodno osjetljivog jezika, uklanjanju stereotipa iz tekstova i likovno-grafičkih rješenja.

S ciljem postizanja većeg interesa cijele učeničke populacije za tradicionalno „muška zanimanja, tražena na tržištu rada“ u 2010. godini promovirane su gimnazije prirodoslovnih i prirodoslovno-matematičkih usmjerenja u sedmim i osmim razredima osnovnih škola putem obrazovnih kampanja, poticanjem interesa za studije matematike, prirodnih i tehničkih znanosti te poticanjem međupredmetne tematske fakultativne nastave u području prirodoslovlja.

HZZ doprinosi rodno osjetljivom pristupu pri donošenju odluke o odabiru zanimanja u okviru profesionalne orijentacije učenika. Regionalne brošure „Kamo nakon osnovne škole“ i računalni program „Moj izbor“ sadrže 350 rodno osviještenih opisa zanimanja s nazivima u muškom i ženskom rodu.

Obrazovanje i stručno usavršavanje iz područja ravnopravnosti spolova za sve nositelje odgojno-obrazovne djelatnosti provodi se od 2006. godine putem niza stručnih skupova, seminara i radionica koje organizira Agencija za odgoj i obrazovanje, a veliki broj projekata provode i organizacije civilnog društva.

U RH je još uvijek vrlo niska stopa uključenih u neki oblik formalnog ili neformalnog cjeloživotnog učenja (2,4% opće populacije iznad 25 godina), a razlike među spolovima su neznatne. Niz programa, od učenja jezika do stjecanja kvalifikacija za određena zanimanja, organiziraju se u Pučkim otvorenim učilištima koja su financirana iz različitih izvora s lokalne i županijske razine te sve više iz fondova EU. Ženama su osobito zanimljivi verificirani nastavni programi usavršavanja i prekvalifikacije za poslove dadilje, pomoćnice u nastavi u radu s učenicima s teškoćama, računovotkinje, gerontodomačice i sl. Ekonomske poteškoće i recesija znatno su utjecale na pristup različitim programima cjeloživotnog učenja.

C. ŽENE I ZDRAVLJE

Hrvatski zavod za javno zdravstvo (dalje: HZJZ) sakuplja, obrađuje i analizira podatke vezane uz zdravstvene pokazatelje s obzirom na spol te ih objavljuje u godišnjem Hrvatskom zdravstveno-statističkom ljetopisu. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (dalje: DZS) u 2012. godini je očekivano trajanje života pri rođenju u RH za žene iznosilo 80,1 godinu, a za muškarce 73,9 godina. Vodeći uzroci smrti žena po skupinama bolesti ne razlikuju se mnogo od uzroka smrti muškaraca. U 2011. godini vodeći uzrok smrti bile su ishemijske bolesti srca, cerebrovaskularne bolesti, insuficijencija srca te zloćudna novotvorina dojke.

Na primarnoj razini zdravstvene zaštite Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (dalje: HZZO) ugovara djelatnost zdravstvene zaštite žena u okviru koje se provode postupci promocije reproduktivnog zdravlja, zdravstveni odgoj i prosvjećivanje u svrhu upoznavanja s metodama planiranja obitelji i upotrebom kontracepcije, održavanjem seksualne higijene, prevencijom spolno prenosivih bolesti i AIDS-a te raka genitalnih organa. Sufinancirani su programi i projekti očuvanja reproduktivnog zdravlja, u suradnji sa organizacijama civilnog društva te drugim pravnim osobama. S ciljem promocije spolnog zdravlja i prevencije bolesti, informiranja i edukacije o vrstama spolno prenosivih bolesti, te važnosti i potrebi prevencije i provođenja mjera zaštite, kao i pravodobnog liječenja oboljelih održano je niz edukacija, TV i radijskih emisija, predavanja i javnih tribina.

Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020. („Narodne novine”, br. 116/12) je krovni dokument koji utvrđuje kontekst, viziju, prioritete, ciljeve i ključne mjere u zdravstvu RH.

U RH od 2006. godine provodi se *Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke*. Ciljna skupina *Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke* su žene u dobi od 50. – 69. godine, a interval probira je 2 godine. Odaziv u prvom ciklusu bio je 63 %, a u drugom 56 %. U prosincu 2011. godine započeo je treći ciklus pozivanja.

2008. godine počeo se provoditi *Nacionalni program ranog otkrivanja raka debelog crijeva*. Rak debelog crijeva nalazi se drugom mjestu pojavnosti u žena, a na trećem mjestu u muškaraca, te na trećem mjestu po smrtnosti u oba spola. Ciljna skupina *Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka debelog crijeva* su osobe u dobi od 50. do 74. godine, a interval probira je 2 – 3 godine. U prosincu 2012. godine završen je prvi ciklus, dok je u listopadu 2013. godine započeo drugi ciklus pozivanja za testiranje.

U prosincu 2012. godine započeo je *Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice*. Ciljna skupina *Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka vrata maternice* su žene u dobi od 25 do 64 godine, a interval probira je 3 godine. Program provode županijski zavodi za javno zdravstvo te ugovorne ordinacije primarne zdravstvene zaštite u djelatnosti zdravstvene zaštite žena i ugovorni citološki laboratoriji. HZZO financira provođenje postupaka u navedenom programu i to postupak ginekološkog probira u djelatnosti zdravstvene zaštite žena i postupak PAPA testa u djelatnosti citologije.

Tradicionalno se obilježavaju „Dan narcisa“ kojim se uz prigodna događanja ženama želi svratiti pozornost na važnost ranog otkrivanja raka dojke te „Dan mimoza“ kojim se ženama ukazuje na važnosti ranog otkrivanja raka grla maternice.

Sve žene u RH imaju pravo na besplatan porod u zdravstvenoj ustanovi, neovisno o tome jesu li zdravstveno osigurane ili nisu. Sve osiguranice obveznog zdravstvenog osiguranja imaju pravo na potreban broj pregleda vezano uz trudnoću, porod i babinje, a *Planom i Programom mjera zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja* koji je donesen u studenome 2006. godine je određen standardni broj kontrola u trudnoći i nakon poroda.

U djelatnosti zdravstvene zaštite žena u 2012. godini u skrbi ginekologa u primarnoj zdravstvenoj zaštiti žena bilo je 1.548.638 žena te je njih 529.122 ili 34,2% i koristilo usluge. Prema izvješćima ordinacija primarne zdravstvene zaštite žena u 2012. godini bilo je za 11,9% više posjeta u svrhu planiranja obitelji i/ili propisavanja jednog od kontracepcijskih sredstava u odnosu na prethodnu godinu. Broj obavljenih preventivnih pregleda dojki je u laganom porastu (stopa 51,5/1.000), a postotak patoloških nalaza u padu (8,2% u odnosu na 10,6% 2011.). Broj načinjenih PAPA testova je u porastu (2012: stopa od 384,9/1.000 žena fertile dobi; 2011: 333,5/1.000). Najčešći razlozi zbog kojih su žene dolazile u ginekološku ordinaciju i koristile usluge izabranog ginekologa u primarnoj zdravstvenoj zaštiti žena u 2012. godini nisu se mijenjali u odnosu na prošlih nekoliko godina. To su najčešće bolesti mokraćnog i spolnog sustava s udjelom od 51,3%; čimbenici koji utječu na stanje zdravlja i kontakt sa zdravstvenom službom 22,0%; trudnoća, porođaj i babinje 11,8%; novotvorine 6,4% i zarazne i parazitarne bolesti 4,7%.

Ministarstvo zdravlja (dalje: MZ) financira 10 centara za besplatno i anonimno HIV testiranje i savjetovanje. Centri su integrirani u postojeći zdravstveni sustav, čime je poboljšana dostupnost HIV savjetovanju i testiranju. Sedam centara otvoreno je u županijskim zavodima za javno zdravstvo, jedan u HZJZ, jedan pri Klinici za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“ i jedan u zatvorskom sustavu i to u Zatvorskoj bolnici u Zagrebu. Savjetovalište u HZJZ u Zagrebu otvoreno je u prosincu 2004. godine. Savjetovališta su namijenjena svim osobama koje zatrebaju savjet i pomoć u vezi HIV/AIDS-a i koje se žele testirati na HIV infekciju s ciljem edukacije i informiranja korisnika o rizicima i načinima zaštite od HIV infekcije i drugih spolno i krvlju prenosivih bolesti u svrhu čuvanja njihovog zdravlja te smanjenja udjela rizičnih ponašanja u populaciji. Također se provodi besplatno i anonimno testiranje na hepatitis B i C te sifilis, prema epidemiološkoj indikaciji.

Tijekom 2011. godine HZJZ proveo je edukativno javnozdravstvenu kampanju „Znanje pobjeđuje“ (izrađeni plakati, letci, emitirani tv i radio spotovi) te on-line promociju putem interaktivnog sadržaja (kvizovi znanja, interaktivni sadržaji). Tijekom prosinca 2012. godine započele su medijsko - edukativne aktivnosti u sklopu kampanje MZ „Za zdravlje. Danas.“ koje se nastavljene i u 2013. godini, u cilju podizanja svijesti, informiranja i edukacije javnosti te bolje implementacije programa probira.

Udio žena među doktorima medicine se blago, ali stalno povećava i iznosi u 2012. godini 61,0%. Među stalno zaposlenim doktorima dentalne medicine udio žena je 65,2%. Predominantan je broj žena farmaceuta (92,3%), te medicinskih sestara sa višom (94,0%), odnosno srednjom stručnom spremom (89,3%).

D. NASILJE NAD ŽENAMA

RH osuđuje sve oblike nasilja nad ženama i kontinuirano poduzima brojne aktivnosti s ciljem njegovog učinkovitog sprječavanja i uklanjanja. U posljednjih pet godina u ovom području unaprjeđen je zakonodavni, strateški i institucionalni okvir. Također su se provodile brojne kampanje na nacionalnoj i lokalnim razinama, uz istraživanja i analize ove pojave.

Hrvatski sabor donio je 2011. godine novi *Kazneni zakon*, usklađen s relevantnim međunarodnim standardima, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine. On, između ostalog, sadrži odredbe kojima se reguliraju pitanja različitih oblika kaznenih djela koja pogađaju žene ili većinom žene uključujući sankcioniranje različitih oblika seksualnog nasilja, nasilja u obitelji, genitalnog sakaćenja i drugo. Prati se provedba *Zakona o zaštiti nasilja u obitelji* koji je stupio na snagu 2009. godine i primjena *Protokola o postupanju u slučaju obiteljskog nasilja*. 2009. godine u Upravi za probaciju i podršku žrtvama i svjedocima Ministarstva pravosuđa (dalje: MP) osnovan je Sektor za podršku žrtvama i svjedocima. 2011. godine Vlada RH donijela je *Protokol za postupanje u slučaju zločina iz mržnje*, a 2012. godine *Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*. 2013. godine pri MP uspostavljen je Nacionalni pozivni centar za žrtve kaznenih djela i prekršaja, besplatan za korisnike.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2014. godine, unaprjeđuje i čini dostupnijim pružanje pravne pomoći ekonomski i socijalno ugroženim kategorijama građana. Jedna od značajnih novina jest da *Zakon* posebnom odredbom propisuje odobrenje sekundarne pravne pomoći žrtvi bez utvrđivanja imovnog stanja ako se radi o žrtvi kaznenog djela nasilja u postupku radi ostvarivanja prava na naknadu štete koja je počinjenjem kaznenog djela prouzročena.“ Također, u slučajevima utvrđivanja imovnog stanja, ne uzima se u obzir imovno stanje počinitelja nasilja u obitelji ako je podnositelj zahtjeva žrtva toga nasilja.

Od velikog je značaja inicijativa Ministarstva branitelja (dalje: MB) koje je početkom 2014. godine provelo savjetovanje sa zainteresiranom javnošću i upućuje Vladi RH i dalje u Hrvatski sabor u redovni postupak donošenja konačni tekst *Nacrta Prijedloga Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu*. U njemu se definira seksualno nasilje u Domovinskom ratu, uređuju pitanja prava žrtava ovog oblika nasilja i postupak njihova ostvarivanja, unaprjeđenja suradnje nadležnih institucija u procesuiranju zločina, povrat dostojanstva žrtvama i podizanje kvalitete njihova života kroz osiguranu psihosocijalnu, medicinsku i financijsku pomoć.

Veliki broj mjera sustavno se provodio i temeljem *Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine*. *Nacionalna politika za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011. do 2015. godine* sadrži zasebno poglavlje posvećeno uklanjanju svih drugih oblika nasilja nad ženama. Njegovi su glavni ciljevi usmjereni na: 1) uklanjanje svih oblika nasilja nad ženama uz unaprjeđenje položaja i zaštite prava žena žrtava nasilja; 2) unaprjeđenje prikupljanja statističkih podataka, međusektorske suradnje i provedbe stalne edukacije nadležnih tijela i 3) trajno provođenje mjera vezanih uz osvještavanje javnosti o pojavi i načinima suzbijanja rodno zasnovanog nasilja.

U 2014. godini planira se donošenje *Nacionalne strategije razvoja sustava podrške žrtvama i svjedocima/kinjama*. Potrebno je reći da su u provedbu velikog broja različitih

strateških mjera uključeni ne samo ministarstva i druga državna tijela već i nevladine udruge, lokalna povjerenstva za ravnopravnost spolova i nerijetko mediji. Lokalne vlasti također donose vlastite strateške dokumente i programe za suzbijanje nasilja žena.

U RH je trenutno 19 autonomnih ženskih skloništa za žene žrtve nasilja i 1 specijalizirani Centar za žene žrtve seksualnog nasilja. Nevladine udruge, koje ujedno pružaju usluge psihosocijalne i pravne pomoći, vode i sos telefone dostupne ženi i djeci žrtvama svih oblika nasilja a postoji i SOS telefon za žene s invaliditetom žrtve nasilja. Usluge savjetovanja dostupne su i putem obiteljskih centara, domova zdravlja i drugih institucija.

MSPM, županije i gradovi temeljem sklopljenih sporazuma od 2009. godine sudjeluju u sufinanciranju rada autonomnih ženskih skloništa, financirajući svaki po 30% troškova. Preostalih 10% potrebnih sredstava osiguravaju same nevladine udruge. U 2009. godini je za tu namjenu ministarstvo utrošilo 1.683.886,18 kuna, a u 2010. godini 2.529.827,67 kuna. Ministarstvo je u okviru financiranja trogodišnjih programa za razdoblje od 2010. do 2013. godine financiralo i programe integracije žena žrtava nasilja nakon izlaska iz skloništa. Za 2014. godinu je MSPM osiguralo 2.148.500,00 kuna za unaprjeđenje zaštite žrtava nasilja u obitelji. MSPM svake godine tiska ažurirani *Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji*.

2010. godine nekoliko nadležnih ministarstava potpisalo je *Sporazum o suradnji za prevenciju i suzbijanje nasilja u obitelji i nasilja nad ženama*. Sporazum je potpisan s ciljem jačanja suradnje, partnerskih odnosa i koordinacije nadležnih državnih tijela, institucija i udruga u rješavanju problema nasilja u obitelji i nasilja nad ženama u RH, sukladno obvezama proizašlim iz *Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji* te međunarodnim preporukama i inicijativama. Krajem studenog 2010. godine temeljem navedenog *Sporazuma* uspostavljen je Nacionalni tim za postupanje u slučajevima nasilja u obitelji te timovi na županijskim razinama.

Od 2010. godine do danas provodi se preventivna nacionalna kampanja „Živim život bez nasilja“ Ministarstva unutarnjih poslova (dalje: MUP), MZOS u suradnji s UNDP-om Hrvatska s ciljem senzibilizacije javnosti na problem nasilja te poticanja na prijavljivanje obiteljskog nasilja. Kampanja je namijenjena učenicima osnovnih i srednjih škola, nastavnicima, roditeljima, te cjelokupnoj zajednici. Na Facebook stranici Kampanje [facebook.com/zivim.zivot.bez.nasilja](https://www.facebook.com/zivim.zivot.bez.nasilja) dostupne su najnovije vijesti, najave događanja, fotogalerije i dr.

Vlada RH je redovito obilježavala 22. rujan – Nacionalni dan borbe protiv nasilja nad ženama, 25. studeni – Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama, kao i 16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama, često u suradnji s nevladinim udrugama. Ovi dani obilježavaju se i od strane Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora, kao i od strane pravobraniteljice za ravnopravnost spolova. U tiskanom i elektronskom obliku promoviraju se najvažniji međunarodni dokumenti uključujući *Deklaraciju UN-a o uklanjanju nasilja nad ženama*. Brojne kampanje i druge akcije za suzbijanje nasilja nad ženama uključujući i suzbijanje nasilja nad ženama s invaliditetom provode i nevladine udruge diljem RH.

Predsjednik RH se 2011. godine pridružio kampanji “UNiTE to End Violence against Women” - Mreži lidera u borbi protiv nasilja koju je pokrenuo Glavni tajnik UN-a.

2013. i 2014. godine nevladine udruge inicirale su obilježavanje globalne kampanje „*Milijarda ustaje*“. URS je započeo krajem 2013. godine provedbu dvogodišnjeg projekta „*Moj glas protiv nasilja*“ koji je sufinanciran sredstvima Europske komisije (dalje: EK) putem natječaja Programa Zajednice za zapošljavanje i socijalnu solidarnost - PROGRESS na temu „Potpora informacijskim i komunikacijskim aktivnostima usmjerenim na uklanjanje nasilja nad ženama“ u partnerstvu s dvije organizacije civilnog društva.

Za informacije o sustavu prikupljanja, obrade i objavljivanja statističkih podataka vezanih uz nasilje nad ženama upućujemo na Poglavlje 3.

U svrhu detektiranja uzroka i posljedica nasilja nad ženama i učinkovitosti preventivskih mjera proveden je i značajan broj različitih istraživanja i analiza o „Zaštiti prava i pružanju podrške žrtvama/svjedocima nasilja u obitelji“, „Iskustvima žena žrtava obiteljskog nasilja s radom državnih tijela“, „Ekonomskom nasilju nad ženama“, „Načinima financiranja skloništa za žrtve obiteljskog nasilja“, „Ekonomskim aspektima nasilja nad ženama i njihovom djecom“, „Seksualnom nasilju u Hrvatskoj 2000. – 2010.“ te „Praćenju i evaluaciji pružanja usluga žrtvama nasilja u obitelji smještenih u skloništa“.

Prema službenim podacima MUP-a, broj počinjenih prekršaja prema *Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji* kretao se od 14.129 prijava 2010. do 15.015 2011. godine. 2012. i 2013. godine bilježi se lagani pad prijava na 14.874 i 14.335. Broj prijavljenih kaznenih djela nasilničkog ponašanja u obitelji kretao se od 1.060 prijava 2010. godine nakon čega slijedi pad prijava u 2011. i 2012. godine sa 875 na 622 prijave. Prijava kaznenih djela protiv braka, obitelji i djece 2013. godine bilo je 1874. Prema podacima MP i MZ postotak žena žrtava nasilja u ukupnom broju žrtava nasilničkog ponašanja kretao se između 64-67%.

Problem neprijavlivanja nasilja pojavljuje se kao jedan od ključnih, jer utječe ne samo na percepciju društva o rasprostranjenosti problema, nego i na rad svih nadležnih tijela i institucija. U prilog navedenom govori i činjenica da seksualno nasilje u RH, kao i u gotovo svim zemljama, spada u red najmanje prijavljenih zločina s najvećom proporcijom tamnih brojki. Prema službenim podacima MUP-a, broj prijavljenih kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa kreće se između 600 i 750 svake godine. Prema vrstama kaznenih djela najzastupljenije su bludne radnje i silovanje. Žrtve silovanja su u više od 90% slučajeva žene, najčešće u periodu adolescencije i 20-im godinama života, za razliku od počinitelja koji su uglavnom u 30-im i 40-im godinama. Počinitelji seksualnog nasilja su gotovo bez iznimke muškarci.

Tijekom 2009. i 2010. godine RH je svrstana u skupinu zemalja koje su uložile najviše napora u svijetu po problematici suzbijanja trgovanja ljudima, na području zaštite žrtava, progona počinitelja i prevencije te je od State Departmenta SAD-a ocijenjena kroz tzv. TIER 1.

Problematika trgovanja ljudima regulirana je *Kaznenim zakonom, Zakonom o Izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, Zakonom o strancima* („Narodne novine“, br. 130/11, 74/13), *Zakonom o azilu* („Narodne novine“, br. 79/07, 88/10, 143/13) i dr. Vlada RH donijela je 2012. godine *Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima, za razdoblje od 2012. do 2015. godine*.

Prema službenim podacima MUP-a velika je većina žrtava ženskog spola, te je često u uskoj vezi sa seksualnom eksploatacijom. 2009. godine je zabilježeno ukupno 8 žrtava trgovanja ljudima, 2010. godine 7, 2011. godine 14, 2012. godine 12, te 2013. godine 4 žrtve trgovanja ljudima. RH je jedan od bitnih tranzitnih putova prema zemljama zapadne Europe i u kontekstu trgovanja ženama prvenstveno tranzitna zemlja.

Kazneni zakon propisuje kazne zatvora za kazneno djelo prostitucije u trajanju od šest mjeseci do 5 godina za osobe koje radi zarade ili druge koristi namamljuju, vrbuju ili potiču druge osobe na pružanje spolnih usluga ili organiziraju ili omoguću drugoj osobi pružanje spolnih usluga. Kazna zatvora u trajanju do 10 godina izriče se ukoliko je pritom primijenjena sila, prijetnja, obmana, prijevara, zlouporaba ovlasti ili teškog položaja ili odnosa zavisnosti. Kazna u istom rasponu izriče se za korisnike usluga, ukoliko su znali ili morali i mogli znati za navedene okolnosti. Oglašavanje prostitucije kažnjava se kaznom do 3 godine zatvora.

Radi podizanja razine osviještenosti društva i ključnih dionika o problematici trgovanja ženama i djevojčicama, nužnosti prevencije i suzbijanja trgovanja i prostitucije, kao i s ciljem smanjenja potražnje za prostitucijom, u organizaciji državnih tijela, nevladinih udruga te u suradnji s međunarodnim tijelima i institucijama provodili su se razni projekti i javne kampanje. Redovito se obilježava 18. listopada - Europski dan suzbijanja trgovanja ljudima. Prevode se, tiskaju i distribuiraju relevantni dokumenti i edukativni materijali, organiziraju se edukativni programi za učeničku populaciju i širu javnost. Važno je istaknuti značaj rada PETRA mreže, koju čini 11 organizacija koje rade na prevenciji i suzbijanju trgovanja s ciljem seksualne eksploatacije. Redovito se financiraju projekti udruga koji se bave navedenom tematikom kao i pitanjima suzbijanja nasilja nad ženama uključivši obiteljsko nasilje.

U siječnju 2013. godine RH je kao 27. članica Vijeća Europe potpisala *Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*.

E. ŽENE I ORUŽANI SUKOBI

Vlada RH je u srpnju 2011. godine usvojila *Nacionalni akcijski plan za provedbu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 1325 (2000) o položaju žena, miru i sigurnosti i srodnih rezolucija za razdoblje 2011.-2014* (dalje: NAP), a Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (dalje: MVEP) tiskalo ga je u 500 primjeraka na hrvatskom i engleskom jeziku. Izvješće o provedbi NAP-a dostupno je na web stranici URS-a.

Razvoj rodno osviještene politike u Ministarstvu obrane (dalje: MORH) i Oružanim snagama RH (dalje: OSRH) temelji se na obvezama koje su preuzete potpisivanjem različitih međunarodnih ugovora, uključujući *UN Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena*, *Milenijsku deklaraciju UN-a*, kao i na obveze koje proizlaze iz članstva u UN-u, NATO-u, Vijeću Europe i članstvu u EU. Na temelju *Zakona o obrani* („Narodne novine“, br. 33/02, 58/02, 76/07 i 153/09) u sustavu Kadrovske savjeta MORH-a djeluje i Odbor za ravnopravnost spolova sa zadaćom ostvarivanja ravnopravnog tretmana i statusa te jednakih mogućnosti pripadnicima obaju spolova. U MORH-u djeluje koordinatorica za ravnopravnost

spolova, a imenovana je i povjerljiva savjetnica kojoj se mogu podnositi pritužbe vezano uz zaštitu dostojanstva službenika i namještenika.

Na internetskoj stranici MORH-a nalazi se i zasebna podstranica posvećena ravnopravnosti spolova, koja sadrži sve relevantne podatke i rodno segregiranu statistiku zaposlenih u MORH-u i OSRH. MORH je donio *Plan djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova do 2014. godine*, koji obvezuje sve ustrojstvene jedinice Ministarstva i OSRH. Navedeni *Plan* usmjeren je na promicanje ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti, stvaranje jednakih mogućnosti u obrambenom sustavu, uravnoteženje sudjelovanja žena i muškaraca u procesima odlučivanja, kao i suzbijanje svih oblika spolne diskriminacije. Usvojen je i prvi resorni policy dokument *“Rodno osviještena politika u Ministarstvu obrane i Oružanim snagama Republike Hrvatske”*, kojim su identificirani strateški ciljevi vezani za rješavanje rodnih pitanja u obrambenom resoru, kao doprinos konsolidiranju mira i sigurnosti. Dokument je znatnim dijelom edukativne prirode, što proizlazi iz potrebe za elaboracijom cjelokupnog konteksta rodne problematike, kao i potrebe povezivanja s drugim nacionalnim i međunarodnim dokumentima ključnim za promicanje rodne ravnopravnosti, a prvenstveno daljnje integracije žena u obrambeni sustav.

U okviru prioriteta politike razvojne suradnje RH MVEP posebnu pažnju posvećuje promidžbi ljudskih prava žena i djevojčica i snaženju ukupne uloge žena, posebno u tradicionalnim i tranzicijskim, post-konfliktnim i ratom zahvaćenim područjima i državama. MVEP je proveo više opsežnih razvojnih projekata, s naglaskom na osnaživanje ukupnog položaja žena i djevojčica u razdoblju nakon okončanja oružanih sukoba u Afganistanu, i to kroz obrazovanje i gospodarsko osnaživanje. U sklopu navedenog 2011. godine izgrađena je osnovna škola u Homaro Farogu, 2012. godine izgrađena je srednja škola za djevojčice u Camp Sakhiu, a izgrađena je i opremljena knjižnica za srednju školu za djevojčice Khorasan High School. Sudjelovalo se i u programu „School Meal Programme“ u okviru World Food Programme, namijenjenog osnovnim i srednjim školama s ciljem poticanja i olakšavanja siromašnim obiteljima slanja djevojčica u školu. U okviru pomoći gospodarskog osnaživanja žena u Afganistanu MVEP je u 2012. godini proveo projekt „Tepisi iz Afganistana“, te je pokrenut centar za pletenje tepiha koji zapošljava 16 žena pripadnica Hazara etničke manjine.

RH je u 2013. započela značajan projekt izgradnje i opremanja Centra za obuku primalja na sjeveru Afganistana, čime se nastoji pridonijeti reproduktivnom zdravlju i zapošljavanju ruralnih žena.

Stalno predstavništvo RH pri NATO-u daje punu podršku radu u provođenju svih projekata koji se odnose na jačanje rodne ravnopravnosti i promidžbu *Rezolucije 1325* i srodnih rezolucija u državama članicama i partnerima, te u onima gdje NATO provodi operacije i misije, posebno u Afganistanu i na Kosovu. Pomoćnica glavnog tajnika NATO-a za javnu diplomaciju od 2011. godine istaknuta je hrvatska političarka i bivša ministrica vanjskih poslova i europskih integracija.

RH snažno je poduprla donošenje *Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 2106(2013) o seksualnom nasilju u konfliktima*.

Tijekom 2012. godine pomoćnica ministrice vanjskih poslova predsjedala je Multinational Advisory Group (MAG), upravljačkog tijela RACVIAC - Centra za sigurnosnu suradnju, sa sjedištem u Zagrebu. RACVIAC je, od osnivanja 2001. godine, iz multinacionalnog regionalnog središta za pomoć u provedbi sporazuma o nadzoru naoružanja u zemljama Jugoistočne Europe prerastao u Centar za sigurnosnu suradnju, jedinstvenu međunarodnu organizaciju za promicanje stabilnosti i sigurnosti u regiji.

Podaci za 2013. godinu pokazuju da je u MORH-u u kategoriji državnih dužnosnika 42,86% žena. U upravnom dijelu MORH-a na rukovodećim je mjestima 36,52% žena, dok ih je u OSRH 5,62%. Posljednjih godina zamjetan je trend stalnog rasta udjela žena u upravnom dijelu MORH-a, pa je tako u kategoriji državnih službenika 67,59% žena, a 28,12% žena u kategoriji namještenika. U kategoriji djelatnih vojnih osoba 9,68% je žena i to među vojnkinjama 5%, među nižim časnicima 16,4%, među višim časnicima 12,39%. Ove godine je imenovana i prva hrvatska generalica za potrebe obavljanja generalske dužnosti savjetnice za rodna pitanja u Zapovjedništvu operacije potpore miru ISAF-u.

U skladu s obvezom koja proizlazi iz *Nacionalne politike za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011.-2015.*, od svibnja 2013. godine na internetskoj stranici MORH-a objavljen je sadržaj pod nazivom „Ravnopravnost spolova i zaštita dostojanstva u MORH-u i OSRH“.

U Zagrebu je krajem 2012. godine, u organizaciji Regionalnoga ženskoga lobija za mir, sigurnost i pravdu u Jugoistočnoj Europi održana treća strateška Regionalna konferencija pod nazivom „Žene u izgradnji mira: pristupanje pravosuđu žena u postkonfliktnim zemljama“. Konferencija je održana pod pokroviteljstvom predsjednika RH, uz potporu Podregionalnog ureda za Središnju i Jugoistočnu Europu tijela Ujedinjenih naroda – UN Women, URS i Gradske skupštine Grada Zagreba. U nakladi od 500 primjeraka tiskan je i istoimeni hrvatsko/engleski zbornik radova, koji sadrži izlaganja s konferencije i koji je široko distribuiran u zemljama regije. Regionalni ženski lobi osnovan je 2006. godine u Zagrebu s ciljem zagovaranja prava i osnaživanja žena u procesima odlučivanja, mira, demokracije, sigurnosti i pravde, sukladno Rezoluciji 1325 Njegove su članice istaknute političarke i aktivistice nevladinih udruga iz RH, Srbije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Crne Gore, Albanije i Kosova.

U regiji je održano nekoliko konferencija o provedbi *Rezolucije 1325* „Žene, mir i sigurnost“ na kojima su sudjelovali predstavnici RH. U okviru hrvatskog predsjedanja Američko-jadranskom poveljom, u travnju 2010. godine u Zagrebu je održan simpozij „Žene i sigurnost. U lipnju 2012. godine održana je međunarodna konferencija „Cetinjski parlamentarni forum: Žene, mir, bezbjednost – dvije godine kasnije“, u Crnoj Gori u organizaciji Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore.

F. ŽENE I GOSPODARSTVO

Smanjivanje nezaposlenosti i uklanjanje diskriminacije žena na tržištu rada jedno je od najvažnijih strateških ciljeva *Nacionalne politike za ravnopravnost spolova, za razdoblje od*

2011. do 2015. godine. Budući da žene čine većinu u ukupno nezaposlenim osobama (52,7%), primaju oko 11% niže plaće te se susreću s različitim oblicima diskriminacije pri zapošljavanju i profesionalnom napredovanju, uz razvoj zakonodavnog i strateškog okvira provodio se niz mjera s ciljem smanjivanja nezaposlenosti, uspostavljanja jednakih mogućnosti na tržištu rada, osnaživanja poduzetništva žena i usklađivanja privatnih i profesionalnih obveza.

Zabrana diskriminacije temeljem spola u području zapošljavanja i rada regulirana je *Zakonom o ravnopravnosti spolova, Zakonom o suzbijanju diskriminacije i Zakonom o radu*. Zabrana se odnosi na uvjete zapošljavanja, napredovanje na poslu, pristup stručnom usavršavanju i školovanju, uvjete rada, članstvo u udrugama, usklađivanje profesionalnog i privatnog života, trudnoću, porod, roditeljstvo i skrbništvo.

Početak 2009. godine stupanjem na snagu *Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama* („Narodne novine“, br. 85/08, 110/08, 34/11, 54/13) uvedeno je pravo na roditeljne naknade za majke koje nisu zaposlene i nisu evidentirane kod službi za zapošljavanje.

Sukladno *Zajedničkom memorandumu o prioritetima politike zapošljavanja (JAP)* potpisanom između Vlade RH i EK Vlada je donijela *Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja za 2009.-2010. i 2011.-2012. godine* te je povećanje razine zapošljivosti i stope participacije žena primarne dobne skupine (posebice onih s niskim ili neodgovarajućim vještinama) na tržištu rada jedan od ključnih prioriteta.

U okviru *Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja 2011. - 2012.* osigurana su sredstva na poziciji HZZ-a usmjerena na poticanje motivacije za zapošljavanje, sufinanciranje i financiranje obrazovanja i sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba i drugih skupina kojima prijeti socijalna isključenost. Potpora za zapošljavanje i usavršavanje, u razdoblju od 2011. do kraja 2013. godine bilo je obuhvaćeno ukupno 56.944 osoba, od čega 30.805 žena (54%). Potpore za samozapošljavanje dobilo je 7.579 osoba od čega 39% žena (2.972 osobe). U obrazovanje je bilo uključeno 20.463 nezaposlenih osoba, od čega 10.394 žena (51%).

U području stvaranja jednakih mogućnosti na tržištu rada, HZZ je u sklopu IPA komponente IV Razvoj ljudskih potencijala od rujna 2010. do ožujka 2012. godine provodio projekt „*Žene na tržištu rada*“. Cilj projekta je bio povećati zapošljivost žena u nepovoljnom položaju i poduprijeti njihov ulazak na tržište rada. U okviru projekta izrađeni su „*Studija o položaju žena na tržištu rada*“, „*Vodič za rodno osviještenu politiku*“ i „*Priručnik s primjerima dobre prakse u provedbi mjera aktivne politike zapošljavanja za žene u nepovoljnom položaju na tržištu rada*“.

HZZ kao nositelj, uz partnerstvo s nadležnim institucijama i organizacijama civilnog društva, provodio je i druge projekte kojima se nastojalo utjecati na položaj žena na tržištu rada, kao što su „*Mladi na tržištu rada*“, „*Uspostava podrške u socijalnom uključivanju i zapošljavanju socijalno ugroženih i marginaliziranih skupina*“, „*Poticanje intenzivnijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada*“, „*Poboljšanje pristupa tržištu rada za ugrožene skupine*“, „*Poticanje ravnopravnosti na hrvatskom tržištu rada*“, „*Jednaki u različitosti*“ i dr.

Zaštiti od diskriminacije na radnom mjestu doprinose inspektori rada koji su zaduženi za nadzor nad provedbom obveze poslodavaca da donesu i objave pravilnik o radu kojim se uređuje postupak, kao i mjere za zaštitu od diskriminacije te da imenuje osobu koja je ovlaštena primati i rješavati pritužbe vezane za zaštitu dostojanstva radnika.

U sustavu mirovinskog osiguranja u listopadu 2010. godine izmjenama *Zakona o mirovinskom osiguranju* („Narodne novine“, br. 121/10) starosna granica za žene postupno se izjednačava s dobnom granicom za muškarce. Žene su u prosjeku ostvarivale mirovinu u mlađoj dobi, s kraćim stažem i u prosjeku manjom zaradom od muškaraca, zbog čega su mirovine žena u prosjeku 15,9% bile manje od mirovina muškaraca.

Značajan napredak uočljiv je u području promicanja poduzetništva žena kroz unaprjeđenje strateškog okvira te provođenje programa jačanja poduzetništva i ekonomskog osnaživanja žena koje su provodile nadležne institucije na nacionalnoj i lokalnoj razini. U poduzetništvu žena u razdoblju od 2010. do 2013. godine investirano je 547 milijuna kuna iz fondova Europske unije i državnog proračuna.

Udio žena u poduzetništvu u RH trenutačno iznosi oko 30%, žene su vlasnice 25% trgovačkih društava i 32% obrta. Registar državnih potpora (baza podataka za programe poticanja malog i srednjeg poduzetništva) i Obrtni registar imaju ugrađen rodni kriterij.

Temeljem obveze u provedbi *Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. - 2010.* u 2010. godini donesena je *Strategija razvoja ženskog poduzetništva u RH 2010.-2013.* s utvrđenih 17 provedbenih mjera. Ministarstvo poduzetništva i obrta (dalje: MINPO) izrađuje Izvješće o provedbi predmetne Strategije koje će sadržavati detaljnu analizu provedenih aktivnosti kao podlogu za pripremu *Strategije razvoja ženskog poduzetništva u RH 2014.-2020.*

Ministarstvo nadležno za poduzetništvo davalo je financijsku potporu kroz zaseban projekt „*Poduzetništvo žena*“ u okviru kojeg je u razdoblju od 2009. do 2012. godine odobreno 2.540 zahtjeva u ukupnom iznosu od 33.776.130,00 kn. U 2013. godini u sustavu bespovratnih potpora poduzetnice su mogle ostvariti dodatnih 15 bodova ukoliko su vlasnice više od 51% gospodarskog subjekta. Poduzetnice su uz projekt „*Poduzetništvo žena*“ sudjelovale i u svim drugim poticajnim projektima malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva te je u razdoblju od 2009. do 2013. godine ženama odobreno 7.325 projekata (39,06%), dok je ukupno dodijeljen iznos ženama iznosio 174.775.988,82 kn (18,63%).

U 2009. godini započela je provedba dva kreditna projekta, „*Lokalni projekti razvoja malog gospodarstva*“ i „*Lokalni projekti razvoja – mikro kreditiranje*“ za koje ministarstvo nadležno za poduzetništvo isplaćuje subvencioniranu kamatu, a provode se uz sudjelovanje županija i poslovnih banaka, te je ženama odobreno 106 zahtjeva u ukupnom iznosu od 134.177.418,16 kn (10,57%). U okviru kreditne linije „*Lokalni projekti razvoja – Poduzetnik*“ 2004.-2008. ženama je odobreno 918 kredita (24,30%), u ukupnom iznosu od 764.703.804,00 kn (18,81%).

Također se provodila mjera poboljšanja pristupa žena financijskim sredstvima kroz posebnu i povoljnu kreditnu liniju u HBOR-u. MINPO je osiguravalo sredstva subvencije kamata, a Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije (dalje: HAMAG INVEST) državna jamstva iz jamstvenih programa. Od svibnja 2011. godine kad su MINPO i HBOR

zaključili Sporazum o poslovnoj suradnji na provedbi povoljnog financiranja ženskog poduzetništva, do kraja 2013. godine odobreno je ukupno 223 projekta ukupne vrijednosti 106.312.438,57 kn. U siječnju 2012. godine zaključen je Sporazum o suradnji na programu „Žene u poduzetništvu“ između HBOR-a i Europske banke za obnovu i razvoj s ciljem razmjene informacija o potrebama potencijalnih korisnika i problemima s kojima se suočavaju poduzetnice te promocije poduzetnica putem partnerskih banaka (zajedničke promotivne aktivnosti, informiranje, trening iz područja financija, davanje preporuka).

HAMAG INVEST je do sredine 2012. godine provodio „Jamstveni program Žene poduzetnice“ u kojemu su žene mogle dobiti jamstvo do 700.000,00 kn sa naknadom od 0,75% te je po njemu odobreno ukupno 11 jamstava. Modernizacijom jamstvenih programa, poduzeticama jamstva su se nastavila davati po drugim programima, pogotovo „Novim poduzeticima“ gdje je naknada smanjena na minimalnih 0,25% iznosa jamstva. Uveden je i način izdavanja jamstava posredno preko pisma namjera tako da su se sve potrebe za kreditnim sredstvima poduzetnica mogle nastaviti, i to po povoljnijim uvjetima nego prije. Od uvedenih promjena poduzeticama unutar programa „Novi poduzetnici“ odobreno je 50 jamstava čime je omogućeno 48 milijuna kuna novih investicija poduzetnica.

Brojne projekte, radionice, konferencije i druge aktivnosti namijenjene poticanju poduzetništva žena, umrežavanju i edukaciji o poduzetništvu provodili su MINPO, URS, HZZ u suradnji s lokalnim partnerima, poduzetničke potporne institucije, JLPS, organizacije civilnog društva, županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova i druge nadležne institucije. Provedeni su projekti „Poduzetnica-to mogu biti i ja“, „Ostvarenje potencijala žena u poduzetništvu, znanosti i politici u Republici Hrvatskoj“, „Budi poslovna – budi konkurentna“, „Žene u rodno netradicionalnim zanimanjima“, „Europska mreža ambasadorica ženskog poduzetništva“ i dr. Osim javnim sredstvima RH projekti su financirani i sredstvima Europske unije.

Svake godine redovito se obilježava Svjetski dan poduzetnica u organizaciji Hrvatske udruge poslovnih žena „Krug“ i uz pokroviteljstvo predsjednika RH. Od 2009. godine ova udruga dodjeljuje nagradu za najuspješniju poduzetnicu i menadžericu u zemlji. Hrvatska obrtnička komora 2010. godinu obilježila je kao „Godinu žena u obrtništvu“.

Usklađivanje privatnih i poslovnih obveza i veću uključenost očeva u obiteljski život regulira *Zakon o roditeljnim i roditeljskim potporama* koji kao dodatni poticaj daje mogućnost produženja roditeljskog dopusta za dodatna dva mjeseca ukoliko očevo pravo na roditeljski dopust u trajanju od najmanje 3 mjeseca. Iako još uvijek brojčano nedostatno, u odnosu na 2008. godinu bilježi se porast broja očeva koji koriste roditeljski dopust s 437 na 1.421. Minimalno trajanje roditeljskog dopusta u 2013. godini produljeno je s tri na četiri mjeseca za svakog od zaposlenih i samozaposlenih roditelja te nemogućnost prijenosa dva od četiri mjeseca roditeljskog dopusta na drugog roditelja. S ciljem podizanja svijesti javnosti o diskriminaciji žena na tržištu rada, usklađivanju privatnih i poslovnih obveza i većoj uključenosti očeva u obiteljski život provedeno je i niz drugih aktivnosti koje su uključile održavanje tribina, okruglih stolova, radionica, a održane su u organizaciji nadležnih državnih institucija, obiteljskih centara, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova te organizacija civilnog društva.

U svrhu prikupljanja podataka i uvida u stanje i mogućnosti unaprjeđenja položaja žena na tržištu rada, žena u ruralnim područjima te uključenosti žena u sektor informacijsko-komunikacijskih tehnologija provedena su ciljana istraživanja. Primjerice, URS proveo je u okviru istraživanja „*Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u RH*“ i ispitivanje o tržištu rada. Ministarstvo poljoprivrede provelo je trogodišnje „*Istraživanje o statusu, svijesti i potrebama ruralnih žena u Republici Hrvatskoj*“ čiji rezultati su objavljeni u 2012. godini u publikaciji „101 pitanje za ženu iz ruralnih područja te priprema donošenje Akcijskog plana za promicanje i unaprjeđenje uloge i statusa žena u ruralnim područjima.“

Internetski portal MojPosao proveo je istraživanje „*Ravnoteža poslovnog i privatnog života*“, agencija Ipsos Puls istraživanje „*Žene i IKT sektor*“, tvrtka Deloitte istraživanje „*Žene u poslovnom svijetu*“.

Žene čine oko 16% studenata na IKT studijima, te oko 1/3 zaposlenika u IKT sektoru. U prosjeku zarađuju oko 13% manje od muškaraca u ovom sektoru te je razlika izraženija u području proizvodnje i servisa računala, a manja u području IKT usluga. Od ukupnog broja žena u IKT sektoru, njih oko 28% je na rukovodećem položaju.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova započela je krajem 2013. godine provedbu projekta „*Uklanjanje staklenog stropa – Jednake mogućnosti u pristupu pozicijama ekonomskog odlučivanja u Hrvatskoj*“ koji je podržan od EK u okviru Programa zajednice Progress. Cilj projekta je smanjivanje spolnog dispariteta na pozicijama ekonomskog odlučivanja, odnosno na upravljačkim pozicijama u tvrtkama.

G. ŽENE NA POLOŽAJIMA MOĆI I ODLUČIVANJA

Uz *Zakon o ravnopravnosti spolova*, koji propisuje obvezu uvrštavanja najmanje 40% podzastupljenog spola na kandidacijskim listama za sve razine izbora, u 2012. godini donesen je i novi *Zakon o lokalnim izborima* („Narodne novine“, br. 144/12) koji propisuje da se prilikom sastavljanja kandidacijskih lista mora voditi računa o zastupljenosti oba spola, sukladno *Zakonu o ravnopravnosti spolova*. Mjere za postizanje uravnotežene zastupljenosti muškaraca i žena u procesu političkog i javnog odlučivanja sadržane su i u *Nacionalnoj politici za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011. do 2015. godine*.

Pred parlamentarne izbore 2011. godine i lokalne izbore 2013. godine URS, u suradnji s nevladinim udrugama i županijskim povjerenstvima za ravnopravnost spolova, vodio je kampanju za povećanje udjela kandidatkinja na izbornim listama. Kampanje su uključivale emitiranje video i radijskih spotova na nacionalnim i lokalnim televizijskim i radijskim postajama, održavanje tematskih okruglih stolova i tribina i mnoge druge aktivnosti. U sklopu kampanje za parlamentarne izbore 2011. godine URS je dao financijsku potporu za 5 projekata nevladinih udruga putem natječaja na temu promicanja uravnotežene zastupljenosti muškaraca i žena u Hrvatskom saboru.

Jedno od značajnih postignuća je uspostavljanje sustava praćenja rodne statistike cjelokupnog izbornog procesa za sve razine izbora. Na internetskoj stranici Državnog izbornog povjerenstva objavljeni su rodno razlučeni statistički podaci i analiza svih

prihvaćenih izbornih lista i spolno razlučeni podaci prema osvojenim mandatima za parlamentarne izbore 2011., kao i za sve razine predstavničkih tijela na lokalnoj razini i sve izvršne funkcije na lokalnoj razini (župane, gradonačelnike i načelnike općina) na lokalnim izborima 2013. godine. Podaci sadrže statistiku svih kandidata po dobi i spolu, statistiku kandidata po izbornim jedinicama, popis listi s više od 40% kandidatkinja po izbornim jedinicama, po predlagateljima listi i po udjelu kandidatkinja, statistiku nositelja listi, popis listi s nositeljicama po izbornim jedinicama. Potpuna statistika izbornog procesa objavljena je i za izbore za zastupnike u Europskom parlamentu 2013. godine.

Krajem 2011. godine na izborima za Hrvatski sabor bilo je kandidirano 35% žena, a izabrano ih je 20% odnosno njih 30 od ukupno 151 mjesta u parlamentu. Nakon formiranja izvršne vlasti, udio zastupnica u Hrvatskom saboru popeo se na 25%. U članstvu 29 saborskih odbora žene su zastupljene sa 32%. U ukupno 7 izaslanstava koji djeluju u Hrvatskom saboru udio žena čini 42%. U radu aktualnog saziva Vlade RH sudjeluju 4 žene, od kojih su dvije ujedno i potpredsjednice Vlade, odnosno 19%, dok je u ranijem sazivu Vlade (2009.-2011.) bilo 10% žena, odnosno predsjednica Vlade i jedna ministrica. Prema podacima za 2014. godinu funkciju zamjenica ministara obnaša 25% žena, pomoćnica ministara je oko 50% i isto toliko je i glavnih tajnica ministarstava.

Na lokalnim izborima održanim 2013. godine zabilježen je blagi porast ukupnog broja kandidatkinja od 28,4% prema 24,5% koliko ih je bilo na lokalnim izborima 2009. godine.

Ukupan udio svih izabranih vijećnica u općinskim i gradskim vijećima i županijskim skupštinama tek se simbolički povećao u odnosu na prijašnje izbore sa 17,5% na 18,2%. Na izborima 2013. godine izabrano je 20,7% vijećnica u županijskim skupštinama, 23,1% u gradskim vijećima i 15,7% u općinskim vijećima.

I 2009. godine i 2013. godine izabrana je svega 1 županica (od ukupno 21 župana). Značajniji je porast zabilježen na razini zamjenica župana sa 17,5% 2009. godine na 26,2% 2013. godine. Blagi porast je ostvaren i na razini gradonačelnica sa 4,7% 2009. godine na 8,6% 2013. godine, zamjenica gradonačelnika s 22,2% na 25,6%, načelnica općina s 4,9% na 6,5% i zamjenica načelnika općina s 13,1% na 17,7% .

Jedino je na izborima za hrvatske predstavnike u Europskom parlamentu (jednogodišnji mandat) 2013. godine postignut paritet jer je od 38,4% kandidatkinja izabrano 6 žena i 6 muškaraca. Na izborima za EP 2014. godine kandidirano je 34,5% žena.

Kao što smo to istaknuli i u uvodnom dijelu žene pretežu među ukupnim brojem sudaca. U 2012. godini žene su činile 71,2% općinskih sutkinja, 70,6% trgovačkih i 72,4% prekršajnih sutkinja. U Vrhovnom sudu RH sutkinje su zastupljene s 55%. U Ustavnom sudu je 33,3% žena, a i predsjednica Ustavnog suda je žena. U Državnom odvjetništvu žene su zastupljene sa 47,6%, u županijskim državnim odvjetništvima sa 56,1%, a u općinskim državnim odvjetništvima sa 69,8%.

Vlada RH je u razna povjerenstva, komisije i radne skupine imenovala 2011. godine 38% žena, a 2012. i 2013. godine 52% žena. U upravna vijeća i upravne odbore različitih agencija i institucija imenovano je 2011. godine 42% žena, 2012. godine 45%, a 2013. godine 58% žena.

U trgovačkim društvima u većinskom državnom vlasništvu kojih je tijekom 2012. godine bilo ukupno 61, u nadzornim odborima bilo je 60 članica, odnosno 23%, a u upravnim odborima 17 odnosno 16%. Iz navedenog proizlazi da je na mjestima ekonomskog odlučivanja u tvrtkama koje su u većinskom vlasništvu države bilo 21% žena.

Prema rezultatima istraživanja koje je provela pravobraniteljica za ravnopravnost spolova o zastupljenosti žena i muškaraca na upravljačkim i rukovodećim pozicijama u 500 najznačajnijih trgovačkih društava u RH proizlazi da je na čelu uprava, upravnih odbora i nadzornih odbora u 2014. godini bilo 24,25% žena i 75,75% muškaraca.

H. INSTITUCIONALNI MEHANIZMI ZA POBOLJŠANJE POLOŽAJA ŽENA

Kao što smo opširno izvijestili u prethodnim izvješćima o napretku RH ima vrlo razvijen sustav institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova te smo navedeno istaknuli i u uvodnom poglavlju kao jedno od najvažnijih postignuća od donošenja *pekinške platforme za djelovanje* do danas. Osnaživanje institucionalnih mehanizama na nacionalnoj i lokalnoj razini i unaprjeđenje njihova koordiniranog djelovanja jedno je od prioritarnih područja *Nacionalne politike za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011. do 2015. godine*. Kontinuirana je i zadovoljavajuća suradnja između Odbora za ravnopravnost spolova HS, Vladinih ureda za ravnopravnost spolova, ljudska prava i prava nacionalnih manjina, specijaliziranih pravobranitelja i organizacija civilnog društva. Interaktivno se surađivalo na velikom broju održanih tribina, okruglih stolova, konferencija, radionica, rasprava i sl. U Hrvatskom saboru se i na plenarnim sjednicama vode rasprave o ravnopravnosti spolova posebice prilikom podnošenja godišnjih izvješća o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

Za provedbu *Zakona o ravnopravnosti spolova* su, uz pravobraniteljicu za ravnopravnost spolova i URS zaduženi i koordinatori za ravnopravnost spolova u tijelima državne uprave. Oni su dužni URS dostavljati izvješća o provedbi *Nacionalne politike*. Ministarstva i druga tijela državne uprave donijela su planove djelovanja za uspostavljanje i promicanje ravnopravnosti spolova iz djelokruga svoje nadležnosti. Pojedina ministarstva ustrojila su zasebne podstranice na svojim internetskim stranicama posvećene ravnopravnosti spolova.

Za provedbu *Zakona o ravnopravnosti spolova* na lokalnoj razini zadužena su povjerenstva za ravnopravnost spolova koja djeluju u svih 20 županija i Gradu Zagrebu te u oko 90 općina i gradova. Predstavnici županijskih povjerenstava bili su uključeni u konzultativni proces tijekom izrade *Nacionalne politike za ravnopravnost spolova 2011.-2015. godine* te je temeljem njihovih prijedloga uključen niz novih mjera. Vrlo je važna novina da je većina županijskih skupština donijela akcijske planove za provedbu mjera *Nacionalne politike za ravnopravnost spolova 2011.-2015.* na lokalnoj razini. Na internetskim stranicama URS formirana je baza ovih akcijskih planova i zasebna rubrika koja donosi vijesti o njihovim aktivnostima. Kao koordinator rada županijskih povjerenstava URS organizira godišnje sastanke Koordinacije županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova radi razmjene primjera dobre prakse

Posebna je pažnja posvećena upoznavanju javnosti s politikama ravnopravnosti spolova koje zastupaju UN, EU i VE. U zadnju *Nacionalnu politiku* uvršteno je po prvi put zasebno poglavlje pod nazivom Međunarodna politika i suradnja. Redovito se surađuje s Komisijom za ravnopravnost spolova Vijeća Europe. Od ulaska RH u članstvo EU 2013. godine predstavnica RH sudjeluje u radu Skupine visoke razine za uvođenje rodno osviještene politike u sva područja društvenog života i Savjetodavnog odbora za jednake mogućnosti žena i muškaraca EK. Uspostavljena je i suradnja s Europskim institutom za ravnopravnost spolova odnosno s njegovim stručnim forumom i tematskim mrežama. Suradnja je uspostavljena i s Unijom za Mediteran/Euromed. Aktivno se surađuje i sa UN Komisijom za status žena, UN WOMEN i UN Odborom za uklanjanje diskriminacije žena.

Na razini regije surađuje se s institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova iz susjednih zemalja, a sudjelovalo se i u dvogodišnjem projektu Ekspertne skupine za ravnopravnost spolova Alpe – Jadran.

I. LJUDSKA PRAVA ŽENA

U RH je 2009. godine provedeno prvo znanstveno empirijsko istraživanje o odnosu javnosti prema rodnoj diskriminaciji na temu „Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u RH“. Prema rezultatima 58% anketiranih smatra da žene i muškarci nisu ravnopravni, dok ih 59% misli da je u posljednjem desetljeću postignut napredak i da je diskriminacije po spolu manje nego prije desetak godina. Rezultati istraživanja tiskani su 2010. godine u znanstvenoj monografiji „*Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj*“.

Promicanje ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti jedno je od prioritarnih područja *Nacionalne politike za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011. do 2015. godine*. Ono sadrži mjere za upoznavanje javnosti sa *Zakonom o ravnopravnosti spolova* i drugim antidiskriminacijskim zakonodavstvom, ciljanu edukaciju sudstva i državne uprave, promicanje uporabe rodno osjetljivog jezika, aktivnosti usmjerene k unapređenju društvenog položaja žena pripadnica nacionalnih manjina, žena s invaliditetom, žena u ruralnim područjima, organizacija za ravnopravnost LGBT osoba, uz kontinuiranu potporu projektima i aktivnostima organizacija civilnog društva.

Ministarstvo uprave izradilo je *Nacrt prijedloga Zakona o životnom partnerstvu* koji regulira širok spektar prava istospolnih parova i koji je trenutno u proceduri donošenja u parlamentu.

Zaštita i promicanje ljudskih prava žena sastavni je dio i *Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava, za razdoblje od 2013. do 2016. godine*.

Povodom obilježavanja 30-te godišnjice donošenja CEDAW-a u organizaciji Instituta za društvena istraživanja Ivo Pilar i URS 2010. godine održana je međunarodna konferencija „Ljudska prava žena - Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon usvajanja UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena“. Tiskan je i promoviran istoimeni zbornik radova.

S ciljem širenja spoznaje o ljudskim pravima žena kontinuirano se tiskaju, prevode, promoviraju i distribuiraju najvažniji nacionalni i međunarodni dokumenti, studije i analize.

URS kontinuirano tiska i distribuira desetke tisuća letaka *Zakona o ravnopravnosti spolova*, a tiska se i distribuira i *Nacionalna politika za ravnopravnost spolova*.

2011. godine prevedena je na hrvatski jezik i promovirana *Strategija za ravnopravnost između žena i muškaraca 2010. - 2015. Europske komisije*.

Ove godine prevedena je i predstavljena javnosti povodom Međunarodnog dana žena *Strategija za ravnopravnost spolova Vijeća Europe 2014. – 2017*. Prevedene su i druge studije VE: Priručnik o dobroj praksi „*Ravnopravnost spolova u športu – Dostupnost športskih aktivnosti djevojčicama i ženama*“, priručnik „*Uvođenje rodno osjetljiva proračuna: provedba u praksi*” te „*Žene i novinari/novinarke imaju prednost*“.

Redovito su na nacionalnoj i lokalnoj razini održavane brojne aktivnosti povodom obilježavanja Međunarodnog dana žena - 8. ožujka, Svjetskog dana seoskih žena - 15. listopada, Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama - 22. rujna, Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama - 25. studenog, Međunarodnog dana borbe protiv homofobije i transfobije - 17. svibnja, Svjetskog dana poduzetnica, te Europskog dana jednakih plaća.

Pravosudna akademija u suradnji s MP redovito provodi brojne radionice i seminare za državne odvjetnike, suce i sutkinje čiji su sadržaji vezani uz nacionalno i europsko zakonodavstvo i praksu europskih sudova u području zaštite od diskriminacije.

Zadnjih nekoliko godina veliki napredak vidljiv je u porastu osposobljenosti policijskog osoblja za postupanje u sprječavanju svih oblika nasilja nad ženama, zločina iz mržnje, trgovanja ljudima i dr. MUP provodi veliki broj tečajeva i seminara za dopunsko stručno usavršavanje policijskog osoblja. Određeni broj relevantnih tema ugrađen je i u stručni studij kriminalistike pri Visokoj policijskoj školi.

Od 2008. godine redovito se održavaju dva do tri puta godišnje edukativni seminari iz područja ravnopravnosti spolova za državne službenike. U 2012. i 2013. godini na seminaru je prisustvovalo 105 osoba iz različitih tijela državne uprave, od čega su žene činile 84%. Sudionici seminara su na konkretnim primjerima uvježbavali modalitete uvođenja načela ravnopravnosti spolova u državnu administraciju.

Posebna pažnja posvećena je provedbi aktivnosti usmjerenih ka unapređenju društvenog položaja žena pripadnica nacionalnih manjina, žena s invaliditetom te žena u ruralnim područjima. 2012. godine URS je raspisao natječaj na temu „Upoznavanje javnosti u ruralnim područjima sa Zakonom o ravnopravnosti spolova“ u okviru kojeg je financijska potpora dodijeljena za 10 projekata nevladinih udruga. Ministarstvo poljoprivrede je uz organiziranje međunarodnih konferencija provelo istraživanje o statusu, svijesti i potrebama ruralnih žena u RH. Zajednica soba s invaliditetom Hrvatske - SOIH je, u suradnji s vladinim uredima, provodio kampanju „*Bijele vrpce*“ kojom se nastojala podići svijest javnosti o problemu nasilja nad ženama s invaliditetom. Klub albanskih žena Hrvatske „Kraljica Teuta“ tradicionalno organizira tribinu pod istoimenim nazivom s ciljem ukazivanja na položaj žena pripadnica nacionalnih manjina. Udruga žena Romkinja „Bolja budućnost“ provodila je 2010. godine kampanju „*Stop maloljetnim brakovima i prodaji djece*“.

Tijela državne uprave kao i JLPS redovito, putem javnog natječaja, pružaju kontinuiranu podršku i financiraju veliki broj projekata i aktivnosti organizacija civilnog društva koje se bave zaštitom prava žena. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH raspisao je u 2014. godini natječaj za dodjelu bespovratnih sredstava udrugama za provedbu projekata u području zaštite, poštivanja i promicanja ljudskih prava u okviru kojeg

su kao prioritetna područja aktivnosti istaknuti i poticanje uključenosti žena i mladih s invaliditetom u javni i politički život, osvješćivanje žena – pripadnica nacionalnih manjina o ljudskim pravima te prevencija i suzbijanje različitih oblika nasilja u obitelji.

J. ŽENE I MEDIJI

Još uvijek prisutni stereotipi u elektroničkim i tiskanim medijima, uključujući javne i privatne televizijske i radio postaje, čine važne prepreke za postizanje stvarne ravnopravnosti spolova.

Hrvatsko zakonodavstvo obvezalo je medije na promicanje načela ravnopravnosti spolova, uklanjanje stereotipa, seksizama i uvredljivih i ponižavajućih načina prezentacije žena i muškaraca. *Zakon o ravnopravnosti spolova* propisuje da će mediji kroz programske sadržaje i samoregulacijske akte promicati razvoj svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca. Slične odredbe nalaze se u *Zakonu o medijima* („Narodne novine“, br. 59/04, 84/11, 81/13), *Zakonu o elektroničkim medijima* (Narodne novine“, br. 153/09, 84/11, 94/13, 136/13) i *Zakonu o Hrvatskoj radioteleviziji* (Narodne novine“, br. 137/10, 76/12). Zabranjena je diskriminacija kao i širenje mržnje na temelju spola u programskim sadržajima i u televizijskom oglašavanju. Sukladno *Zakonu o ravnopravnosti spolova*, Hrvatska radiotelevizija (dalje: HRT) je donijela *Plan djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova*, kao samoregulirajući akt koji sadrži rodnu statistiku o kadrovskoj strukturi i mjere čija bi provedba trebala doprinijeti rodno osvještenijem okruženju na HRT-u. 2010. godine na HRT-u je bilo zaposleno 41,08% žena, i to većinom u novinarsko-uredničkim zanimanjima (76,7%), a na mjestima novinara-mentora 31,25%. U ravnateljstvu HRT-a žene su bile zastupljene s 20%, u Vijeću HRT-a s 30% a među ravnateljima HRT-a s 33%. Među urednicima radijskih i televizijskih programa žene su zastupljene s 59%.

U okviru Agencije za elektroničke medije djeluje Fond za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija, čijim se sredstvima potiče proizvodnja televizije i/ili radija na lokalnoj razini koja je od javnog interesa, uključujući dodjelu sredstva za poticanje razvoja svijesti o ravnopravnosti spolova. Postotak emisija vezanih uz teme o ravnopravnosti spolova dodijeljenih televizijama, u odnosu na druge kategorije, iznosio je u 2011. godini 5,14% a u 2012. godini 8,77%. U radijskim programima postotak ovih emisija iznosio je 6,15% u 2011. i 7% u 2012. godini. U 2014. godini Agencija za elektroničke medije planira provesti projekt unaprjeđenja medijske pismenosti u kontekstu značajnih društvenih tema, među ostalim i ravnopravnosti spolova, za urednike i novinare radijskih i TV postaja u RH, u okviru kojega će se održati 5 dvodnevni radionica.

Nacionalna politika za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011. do 2015. godine također sadrži kao zasebni cilj „Suzbijati rodne stereotipe i uvesti rodno osjetljivu politiku u medije“ te obvezuje medije, prije svega HRT, na osiguravanje medijskog prostora za emitiranje rodno senzibiliziranih sadržaja i informiranje građana o obvezama uvođenja rodno osjetljivih politika u sva područja društvenog života, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i standardima EU. HRT je dostavio URS rezultate istraživanja o stavovima vezanim uz promicanje ravnopravnosti spolova u programskim sadržajima, a u kojemu su sudjelovali

novinari i urednici. Istraživanje je pokazalo kako velika većina zaposlenih HRT-a nije upoznata s činjenicom da na HRT-u postoji *Plan djelovanja za uspostavu ravnopravnosti spolova* (67%), 42% ispitanih ne zna imaju li žene i muškarci na HRT-u jednake prilike za napredovanje u karijeri i priliku za sudjelovanje u upravljačkim strukturama, njih 40 % smatra da postoji raskorak u visini plaća između žena i muškaraca, njih 55% smatra kako treba organizirati edukaciju o ravnopravnosti spolova, ali čak 34% njih ne želi sudjelovati na takvim edukacijama. Uprava HRT-a je naznačila kako sukladno svojim programskim načelima namjerava ustrajati u poticanju ravnopravnosti spolova i uklanjanju diskriminatornih praksi. Naglašeno je kako samo trajna i sustavna edukacija može donijeti stvarnu pozitivnu promjenu u medijskom sadržaju.

HRT dostavlja URS izvješća o emitiranim priložima, temama i emisijama za koje su procijenili da promiču i/ili educiraju o ravnopravnosti spolova, temeljem provedbe *Zakona o ravnopravnosti spolova*, a 2010. i 2011., godine o navedenim izvješćima raspravljalo se na sjednicama radnih tijela Hrvatskoga sabora. HRT ustupa medijski prostor za objavu oglasa od općeg interesa i izdvajaju sredstva za produkciju i/ili koprodukciju rodno senzibiliziranih medijskih sadržaja, te emitiraju rodno senzibilizirani sadržaji nastali u nezavisnoj produkciji.

U suradnji s Uredom pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Edukacijski centar HRT-a i Akademija HRT-a proveli su edukacijske radionice za urednike i novinare o potrebi uklanjanja spolnih stereotipa u medijskom izričaju, kao i potrebi uklanjanja razlike u prikazivanju žena i muškaraca i svih sadržaja koji žene i muškarce prikazuju na uvredljiv, omalovažavajući, ponižavajući ili seksistički način: na temu „Aspekti rodne ravnopravnosti u programima HRT-a“ i „Što HRT kao javni servis može učiniti u promociji spolova kroz medijske sadržaje“. U suradnji s Uredom za ljudska prava Vlade RH i Kućom ljudskih prava organizirana je radionica „Zaštita i promicanje ljudskih prava“ namijenjena novinarima i urednicima.

S ciljem skretanja pozornosti javnosti na seksizme i stereotipe u tiskanim i elektroničkim medijima, URS organizirao je u svibnju 2010. godine okrugli stol „Ravnopravnost spolova u medijima“, koji je otvorila tadašnja predsjednica Vlade RH. Na okruglom stolu sudjelovala je i koordinatrica za ravnopravnost spolova iz Međunarodne federacije novinara (International Federation of Journalists - IFJ). Među ostalim su predstavljeni rezultati jednogodišnje analize članaka, naslova i slika na naslovnica, kao i rodna analiza promidžbenog prostora, u kojemu dominiraju žene, dok su na području informativnog programa izrazito podzastupljene. S okruglog stola je oduševljena poruka kako su stereotipi i seksizmi i dalje krupna prepreka ravnopravnosti spolova, te kako se seksizam, za razliku od rasizma još uvijek javno ne osuđuje. Predstavljeno je i hrvatsko izdanje publikacije Međunarodne federacije novinara „*Uspostavljanje ravnoteže - ravnopravnost spolova u novinarstvu*“, koju je preveo i tiskao URS u nakladi od 500 primjeraka.

2010. godine URS je putem javnog natječaja dodijelio financijska sredstva projektima udruga na temu „Promicanje znanja i svijesti o ravnopravnosti spolova - suzbijanje rodni stereotipa putem tiskanih i audiovizualnih djela“. Nevladine udruge aktivne su u praćenju medija i svojim djelovanjem također utječu na kreiranje rodno osjetljivih medijskih politika. Proveden je i veći broj istraživanja o prikazivanju žena u medijima. URS je naručio

kvantitativnu analizu praćenja aktivnosti političarki koje su sudjelovale na lokalnim izborima 2013. godine, koja je pokazala da je udio novinarskih priloga o kandidatkinjama tijekom predizborne kampanje iznosio svega 21%. Udruga B.a.B.e. sudjeluje u Projektu međunarodnog praćenja medija The Global Media Monitoring Project (GMMP), a njihovo izvješće uključeno je u Fourth Global Report za 2010. godinu.

Tijekom 2012. godine je prevedena na hrvatski jezik i tiskana publikacija Upravnog odbora za ravnopravnost između žena i muškaraca Vijeća Europe autorice dr. Joke Hermes „*Žene i novinari/novinarke imaju prednost!*“, u nakladi od 1000 primjeraka. Publikacija je promovirana pred zainteresiranom i stručnom javnošću u ožujku 2013. godine, te je široko distribuirana. Prevedene su i na internetskim stranicama URS objavljene i *Rezolucija Parlamentarne skupštine Vijeća Europe 1751 (2010) Suzbijanje seksističkih stereotipa u medijima* kao i *Preporuka Odbora ministara Vijeća Europe Rec(2013)1 državama članicama o ravnopravnosti spolova i medijima*.

Na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu održava se redoviti kolegij na *temu Mediji i rodne uloge*.

L. ŽENSKO DIJETE

U izvještajnom periodu u RH bilježi se daljnje unaprjeđenje zakonodavnog, strateškog i institucionalnog okvira u području zaštite i promicanja prava djece, odnosno djevojčica i dječaka.

Vlada RH od 1999. godine donosi strateške programe djelovanja za djecu. Vlada RH usvojila je 2004. godine *Program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima* i *Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima*. Nakon *Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine*, MSPM izradilo je *Strategiju za zaštitu i promicanje prava djece u Republici Hrvatskoj, za razdoblje od 2013. do 2020. godine*. Ona se temelji na 4 osnovna strateška prioriteta postavljena *Strategijom Vijeća Europe za prava djeteta 2012. -2015.*: Promoviranje sustava i usluga prilagođenih djeci; Eliminacija svih oblika nasilja nad djecom; Osiguravanje prava djece u ranjivim situacijama i Participacija djece. U ožujku 2014. godine u Dubrovniku je u organizaciji MSPM i Vijeća Europe održana međunarodna konferencija o provedbi *Strategije Vijeća Europe za prava djeteta 2012. -2015.* i procjeni napretka postignutog tijekom prve dvije godine provedbe ove *Strategije*.

RH je 2013. godine potpisala *Fakultativni protokol uz Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi*, a koji će omogućiti i pojedinačne pritužbe vezane uz kršenje *Konvencije*. Ranije je RH ratificirala i *Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji* te *Fakultativni protokol glede uključivanja djece u oružane sukobe*.

RH je ratificirala 2007. godine *Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog nasilja* koja je stupila na snagu 2010. godine.

Vlada RH je 2009. godine usvojila *Nacionalni program za mlade od 2009. do 2013.* godine („Narodne novine“, br. 82/09). Međuresorna radna skupina osnovana pri MSPM i sastavljena od predstavnika nadležnih državnih tijela, znanstvenih institucija i nevladinih udruga izradila je 2014. godine *Nacrt prijedloga Nacionalnog programa za mlade od 2014. do 2017. godine.*

U RH ne postoji neravnopravnost djevojčica u obrazovanju (upućujemo na poglavlje B).

Tjelesno vježbanje i sport u svrhu promicanja zdravlja sastavni su dio odgojno-obrazovnog sustava u RH te je ono jednako dostupno i učenicama i učenicima. Ukupno je oko 42% djece uključeno u neki od oblika sportske aktivnosti. 2009. godine MZOS i Hrvatski školski športski savez donijeli su *Strategiju razvoja školskog športa 2009.-2014.* čiji su prioriteti vezani uz uključivanje većeg broja učenika i učenica u školski sport.

Savjetovališta za reproduktivno zdravlje djeluju u Službama školske medicine HZJZ. U savjetovalištim razgovor ili savjet zatraži prosječno godišnje oko 2% ukupne osnovnoškolske populacije i 5% ukupne srednjoškolske populacije. Pri županijskim zavodima za javno zdravstvo HZZO ugovora timove u djelatnosti javnog zdravstva koji provode mjere promicanja zdravlja, provođenja zdravstvenog odgoja i osvještavanja stanovništva.

Državna tijela redovito sufinanciraju projekte i programe udruga koje se bave prevencijom zdravlja mladih. Na primjer, u 2012. godini MZ je dodijelilo financijsku potporu udruzi Zora za provedbu projekta „Šalji dalje“. U 2011. i 2012. godini Grad Zagreb je podržao i u suradnji sa Zavodom za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“ provodio program „Savjetovalište za mlade“. 2011. godine podržan je program Psihološkog centra Tesa „Savjetovalište za mlade“, te programi Udruge za spolno odgovorno ponašanje, prevenciju nasilja i ovisnosti među mladima „Aktiva“ „Znanje je užitek“ i „Znanje je užitek-za roditelje“. 2012. godine je u MZOS-u održan stručni skup „Zaštita reproduktivnog zdravlja mladih“ u sklopu provedbe istoimenog projekta i dr.

Redovito se provodi *Program borbe odnosno sprječavanja i suzbijanja spolno prenosivih bolesti*, sukladno *Programu mjera zdravstvene zaštite i Hrvatskom nacionalnom programu za prevenciju HIV/AIDS-a* koji uključuju mjere primarne, sekundarne i tercijarne prevencije. HZJZ provodi edukacije djevojčica i roditelja te cijepljenje djevojčica protiv Humanog papiloma virusa (HPV). Tijekom 2011. godine HZJZ je s ciljem daljnjeg osvještavanja proveo edukativno javnozdravstvenu kampanju „Znanje pobjeđuje“.

Prema podacima MUP-a za 2011. godinu, ukupan broj prijavljenih slučajeva zlostavljanja djece bio je 2379, od čega je 1881 djece bilo zlostavljano od strane članova obitelji (79%). U 2012. godini ukupan broj prijavljenih slučajeva zlostavljane djece bio je 2613, od čega je 2231 djece bilo zlostavljano od strane članova obitelji (85%). Prijavljeni slučajevi zlostavljanja djece unutar obitelji uključuju: tjelesno, psihičko, spolno i ekonomsko zlostavljanje, te navođenje djeteta na društveno neprihvatljivo ponašanje. Od ukupnog broja djece žrtava u 2012. i prvoj polovici 2013. godine više od polovice ukupnog broja žrtava (51 do 52%) bile su djevojčice.

Nadležno ministarstvo je 2009. godine u sklopu kampanje Vijeća Europe „*Podignite ruku protiv tjelesnog kažnjavanja djece*“ provodilo Nacionalnu kampanju protiv tjelesnog

kažnjavanja djece, a 2010. godine kampanju Vijeća Europe za zaustavljanje seksualnog nasilja nad djecom. Od 2011. godine do danas provodi se kampanja „*Budi muško, mijenjaj pravila*“ udruge Status M. Kampanju protiv trgovanja ženama i djevojkama u svrhu seksualnog iskorištavanja „*Dvije djevojčice*“, provele su 2013. godine udruga CESI u suradnji s Ambasadom Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, MUP-om, pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova i Uredom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH i dr. Udruga CESI provela je istraživanje „*Za veze bez nasilja – Istraživanje i analiza strategija i programa prevencije nasilja u partnerskim vezama mladih*“ 2012. godine. Redovito se u organizaciji državnih tijela, obiteljskih centara, nevladinih udruga i drugih dionika organiziraju i provode edukacije, seminari, treninzi, predavanja i druge aktivnosti s ciljem osvještavanja i edukacije mladih o nenasilnom rješavanju sukoba, prevenciji rodno uvjetovanog nasilja, problematici nasilja u partnerskim vezama i nasilja nad djevojkama/djevojčicama. Tiskaju se različiti promidžbeni materijali i publikacije o navedenoj problematici, koji se nadalje distribuiraju mladima i drugim ciljanim skupinama.

MSPM je putem obiteljskih centara provodilo brojne radionice, tečajeve i predavanja posvećene jačanju uloge obitelji u unaprjeđenju položaja djece.

U RH djeluju dva tijela koja u nadležnosti imaju osiguravanje prava djece i provedbu *Konvencije o pravima djeteta UN-a*. Vijeće za djecu Vlade RH djeluje još od 1998. godine usklađuje rad državnih i ostalih tijela u praćenju primjene *Konvencije*, kao i drugih međunarodnih i nacionalnih dokumenata koji se odnose na zaštitu i promicanje prava djece. Od 2003. godine djeluje Ured pravobraniteljice za djecu s temeljnom zadaćom zaštite, praćenja i promicanja prava i interesa djece temeljem *Ustava RH*, međunarodnih ugovora i zakona.

Poglavlje tri: Statistički podaci

U RH je u zadnjih desetak godina primjetan veliki napredak u prikupljanju, obradi i objavljivanju rodno osjetljivih statističkih podataka. Sustav službene statistike zasniva se na suradnji državnih tijela i drugih institucija s Državnim zavodom za statistiku.

Pravni temelj za rodno osjetljivo prikupljanje i obradu podataka omogućio je *Zakon o službenoj statistici* („Narodne novine”, br. 103/03, 75/09 i 59/12) i *Strategija razvitka službene statistike Republike Hrvatske 2004-2012* i novija za razdoblje 2013.-2022. Ona sadrži zasebno poglavlje „Rodna statistika” u kojemu je navedena obveza iskazivanja svih podataka o pojedincima po spolu uz kontinuirani razvoj i unaprjeđenje metodologija i indikatora za evaluaciju ravnopravnosti spolova. DZS izrađuje i *Program statističkih aktivnosti Republike Hrvatske* za višegodišnje razdoblje te *Godišnje provedbene planove* u suradnji sa zainteresiranim dionicima.

Članak 17. *Zakona o ravnopravnosti spolova* propisuje da svi statistički podaci i informacije o osobama koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju u tijelima državne vlasti, tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravnim i fizičkim osobama moraju biti iskazani po spolu.

U procesu pristupanja RH Europskoj uniji, načela, poslovi i koordinacija sustava službene statistike usklađeni su dodatno s Uredbom br. 223/2009 Europskog parlamenta i Vijeća o europskim statistikama. Na taj način je RH svoj postojeći način rada proširila programima i metodologijom europskog i međunarodnog statističkog prostora. Izvori podataka za rodno osjetljivu statistiku sukladni su onima koji se koriste za formiranje međunarodnih baza podataka kao što je primjerice: popis stanovništva, klasteri višeznačnih indikatora za demografske podatke, zdravlje, i obrazovanje, Anketa o dohotku, odnosno EU-SILC istraživanje za praćenje statistike dohotka, siromaštva i socijalne uključenosti, Anketa radne snage, administrativni podaci o zaposlenosti, podaci iz pravosuđa i policije, prirodno kretanje stanovništva i dr.

DZS je u svom djelovanju samostalan, a sredstva za njegov rad osigurana su u državnom proračunu. U DZS imenovana je koordinatorica za ravnopravnost spolova koja je, sukladno opisu poslova i zaduženja, odgovorna za izradu Plana djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova kao i izvještavanje o njegovoj provedbi.

Uz *Mjesečno statističko izvješće* o gospodarskim kretanjima u različitim područjima, DZS redovito publicira i objavljuje na svojim internetskim stranicama kratke i brze statističke informacije koje izlaze prema periodičnosti provođenja statističkih istraživanja (*Priopćenja*) te *Statistička izvješća* koja prikazuju sveobuhvatne rezultate pojedinačnih istraživanja ili više istraživanja iz istog područja. Jednom godišnje publicira se *Statistički ljetopis, Hrvatska u brojkama* te *Statističke informacije* sa detaljnijim pokazateljima kretanja u različitim područjima ekonomskog, društvenog i kulturnog života.

Od 2006. godine redovito se objavljuje publikacija *Žene i muškarci u Hrvatskoj* koja se sastoji od sljedećih poglavlja: Stanovništvo, Zdravstvo, Obrazovanje, Zaposlenost i plaće, Socijalna skrb i mirovine, Pravosuđe te Politička vlast. Lakom korištenju i praćenju položaja žena i muškaraca od strane široke publike (tzv. user-friendly data) doprinosi spolna raspodjela prikazana uglavnom u postocima, te jednostavni tablični i grafički prikazi. DZS publicira i posebne analitičke studije u svojim tematskim publikacijama razlučene po spolu.

Hrvatski zavod za zapošljavanje redovito objavljuje statističke podatke iz sustava socijalne sigurnosti i podatke o kretanjima na tržišta rada u *Mjesečnom statističkom biltenu, Analitičkom biltenu* i *Godišnjaku*. Podaci su razvrstani na nekoliko razina prema geografskim obilježjima i prostornim jedinicama, spolu, dobi, razini obrazovanja, ekonomskoj djelatnosti, skupinama zanimanja i dr. Od siječnja 2012. godine HZZ svojim korisnicima osigurava i javni pristup podacima kroz program *Statistika on-line*.

Budući da redovite statističke publikacije Državnog zavoda za statistiku, kao i statistički podaci drugih tijela, sadrže dobar pregled rodno razlučenih podataka, nije se definirao nositelj Minimalnog kompleta rodni pokazatelja (Minimum Set of Gender Indicators). Ipak, nedostaje nekoliko pokazatelja, kao što su primjerice pokazatelji vezani uz istraživanje o korištenju vremena. DZS je proveo pilot istraživanje o korištenju vremena (Time Use Survey - TUS) 2009. godine, ali zbog financijskih restrikcija ovo je istraživanje, kao sastavni dio kompleta rodni pokazatelja, odgođeno. URS planira na svoje internetske stranice uvrstiti sve relevantne statističke podatke uključene u Minimalni komplet rodni pokazatelja.

Vrlo su razvijeni indikatori vezani uz prikupljanje podataka o nasilju nad ženama koji se prikupljaju se u različitim tijelima i institucijama. DZS redovito provodi opsežna statistička istraživanja o počiniteljima kaznenih djela i počiniteljima prekršaja nasilja u obitelji. Sastavni dio ovih istraživanja su i analize sociodemografskih obilježja počinitelja, odluke tijela kaznenog postupka te odluke prekršajnih sudova. DZS je objavio tematske publikacije *Nasilje u obitelji, 2001.-2006.*, *Nasilje u obitelji: pravni okvir i pojavni oblici 2007. – 2010.*

Sukladno odredbama *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*, policija, državno odvjetništvo, sudovi, centri za socijalnu skrb i zdravstvene ustanove su od 2009. godine obvezne voditi službenu statistiku i dostavljati polugodišnja i godišnja izvješća o prekršajima iz ovog područja MSPM, nadležnom za skupljanje, obradu i pohranu navedenih podataka. Uspostava elektroničke baze podataka je u tijeku.

U skladu s Generalnom preporukom br. 19. Odbora za uklanjanje diskriminacije žena UN-a, MUP prikuplja rodno osjetljivu statistiku prijave i kaznenih djela i prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji. Nastavno na kaznena djela s karakteristikama nasilja, Državno odvjetništvo u *Godišnjem izvješću o radu državnih odvjetništava*, kao i na svojoj internetskoj stranici, objavljuje sve statističke podatke skupljene od strane županijskih i općinskih državnih odvjetništava te analitički prati slučajeve nasilja nad ženama žrtvama kaznenih djela. Suradnja MUP-a i Državnog odvjetništva temelji se na *Protokolu o zajedničkom radu policije i Državnog odvjetništva za vrijeme kaznenog postupka*.

U postupku prikupljanja statističkih podataka o nasilju nad ženama sudjeluju zajednički i MP i *Povjerenstvo za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršenja sankcija vezanih uz zaštitu od nasilja u obitelji* koji prikupljaju podatke od prekršajnih i općinskih sudova te Državnog odvjetništva RH.

MZ provodi aktivnosti unaprjeđenja sustava prikupljanja i obrade statističkih podataka te je u procesu uspostave elektronske baze podataka u kojoj se registriraju slučajevi povreda počinjenih od strane člana obitelji ili druge osobe. Takve slučajeve zdravstveni su djelatnici dužni prijaviti na odgovarajućem obrascu za prijavu ozljeda.

HZJZ od 1986. godine prikuplja spolno razvrstane podatke o oboljelima od AIDS-a u RH, a podaci se objavljuju u *Hrvatskom zdravstveno-statističkom ljetopisu* za tekuću godinu.

Od 2002. godine pri Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH kao uredu nacionalnog koordinatora, vodi se objedinjena baza podataka za sve identificirane žrtve trgovanja ljudima. Rodno segregirana statistika žrtava trgovanja ljudima, temeljena na službenim podacima MUP-a, dostupna je od 2004. godine.

Nadležna državna tijela u postupku su unaprjeđenja metodologije kojom će se postupno uključiti u cijelosti indikatori praćenja problematike nasilja postavljeni od strane UN-a. Niz značajnih aktivnosti na tom planu već je poduzet. Vezano uz indikator, broj 9. napominjemo da u RH dosad nisu zabilježeni slučajevi genitalnog sakaćenja.

Ministarstvo poljoprivrede je u 2012. godini osnovalo Radnu skupinu radi prikupljanja podataka o ženama u ruralnim područjima u području obrazovanja, zapošljavanja i samozapošljavanja, zdravstvene zaštite, očuvanja kulturne baštine i gospodarskog razvoja u svrhu izrade *Akcijskog plana za promicanje i unaprjeđenje uloge i statusa žena u ruralnim područjima*. Izrađen je *Upitnik za prikupljanje podataka i prijedloga o ženama u ruralnim*

područjima. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja izradilo je 2008. godine analizu upisanih nositelja poljoprivrednih gospodarstava, obrta, trgovačkih društava i zadruga u cilju utvrđivanja ravnopravnosti spolova u imovinskim i pravnim odnosima u ruralnim područjima.

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje vodi statističke podatke o spolnoj raspodjeli osiguranika i prema osnovi osiguranja - „poljoprivrednik” kao i po djelatnosti - „poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo”. Podaci se objavljuju u publikaciji „Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje“. Hrvatski savez zadruga vodi evidenciju zadruga i evidenciju ostalih članova iz čega je razvidna spolna struktura upravljačkih pozicija u zadrugama.

U *Statističkom ljetopisu* DZS-a omogućen je detaljan uvid u složenost položaja starijih žena. U ovoj se publikaciji redovito prate kretanja stanovništva na razini cijele države kao i na razini gradova i općina. Položaj starijih žena može se definirati kroz niz pokazatelja zastupljenih u ovoj publikaciji, od kojih ističemo sljedeće: ukupan broj stanovnika, bračno stanje i vrsta bračne zajednice, veličina i tip kućanstva, veličina i tip obitelji, ekonomska aktivnost, zaposlenost, zanimanje, radno vrijeme, tjedni sati rada, položaj u zaposlenju, razina obrazovanja, pismenost, invalidnost i uzrok invalidnosti, broju djece te odsutnost iz naselja zbog migracija. Neki od tih podataka redovito se od 2006. godine objavljuju u publikaciji *Žene i muškarci u Hrvatskoj*. Vezano za pokazatelje socijalne uključenosti i siromaštva starijih žena, potrebno je istaknuti da DZS prati i stopu rizika od siromaštva prema dobnim skupinama i prema varijabli spola. Također su dostupni i podaci o visini ženskih starosnih mirovina u odnosu na muške starosne mirovine.

Za žene s invaliditetom postoje utemeljeni registri već duži niz godina. Registar osoba s invaliditetom vodi HZJZ koji redovito izdaje publikacije pod nazivom *Izvješća o osobama s invaliditetom u Hrvatskoj*. Spolno razlučeni podaci o osobama s invaliditetom kao što su primjerice uzrok invalidnosti, fizička pokretljivost i dr. prate se temeljem *Zakona o hrvatskom registru o osobama s invaliditetom* („Narodne novine“, br. 64/01). *Nacionalnom strategijom za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom, za razdoblje od 2007. do 2015. godine* („Narodne novine“, br. 63/07) zadužuje se Služba za javno zdravstvo kao nositelj znanstvenih istraživanja kojima se pridonosi izjednačavanju mogućnosti i podizanju kvalitete života osoba s invaliditetom.

MZOS vodi rodnu statistiku romske nacionalne manjine u području obrazovanja, uključujući podatke o napuštanju školovanja, ponavljanja razreda, produženog boravka i dr. Prikupljaju se podaci o broju upisanih za stjecanje visokoškolskog obrazovanja, dodijeljenim stipendijama te podaci o uključivanju odraslih Roma oba spola u program opismenjavanja. Navedeni statistički podaci za sve razine obrazovnog sustava, dostupni su na internetskim stranicama MZOS. Od 2010./2011. školske godine prikupljaju se podaci o broju romskih učenika kojima je ponuđena posebna pomoć u učenju hrvatskog jezika na temelju čl. 43. *Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. Mjere usmjerene na unaprjeđenje prikupljanja statističkih podataka o položaju Romkinja bile su sadržane u *Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2006. do 2010. godine* o čemu smo izvijestili u prijašnjem izvješću. Slijedom navedenog u *Nacionalnu strategiju za uključivanje*

Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine uključeno je prioritarno područje pod nazivom Unaprjeđenje prikupljanja statističkih podataka. Cilj je osigurati prikupljanje statističkih podataka o romskoj nacionalnoj manjini u RH razvrstanih po spolu i dobi s ciljem uvida u materijalnu i socijalnu deprivaciju, obrazovanje i zapošljavanje, kvalitetu življenja, zdravlje i zdravstvene navike, uključivanje, zastupljenost i sudjelovanje romske nacionalne manjine u društvenom, političkom i kulturnom životu zajednice.

Za pregled statističkih podataka prema spolu kojima se izravno prati položaj žena i muškaraca upućujemo na gore spomenutu publikaciju *Žene i muškarci u Hrvatskoj- 2014. godine* DZS u Dodatku ovog izvješća.

Poglavlje četiri: Budući prioriteti

U cilju nastavka implementacije *Platforme za djelovanje* i Završnog dokumenta 23. Posebnog zasjedanja Opće Skupštine UN-a 2015. godine pristupit će se izradi nove, pete po redu *Nacionalne politike za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2016. do 2020. godine* koja će se također bazirati na izdvojenim kritičnim područjima. Polazeći od ustanovljenog napretka, ali i preostalih izazova provest će se široka javna rasprava u suradnji s organizacijama civilnog društva i drugim zainteresiranim dionicima o osnovnim strateškim ciljevima i nacionalnim prioritetima u području ravnopravnosti spolova.

Ključne aktivnosti svakako će biti usmjerene na podizanje znanja o antidiskriminacijskom zakonodavstvu, prepoznavanju diskriminacije kao i mogućnostima pravne zaštite od diskriminacije temeljem spola. Rezultati provedenih istraživanja iz 2009., 2010. i 2013. godine pokazuju da većina građana ne zna da postoji *Zakon o ravnopravnost spolova* niti da je spolna diskriminacija kažnjiva zakonom, a što je posebice izraženo u ruralnim područjima. U tom smislu potrebno je nastaviti s provedbom različitih kampanja i održavanjem što više seminara, konferencija i radionica uključujući edukacije kojima je cilj podizanje znanja i svijesti javnosti o ravnopravnosti spolova. Važno je i kontinuirano upoznavanje javnosti s najvažnijim europskim i međunarodnim aktima, dokumentima i publikacijama putem izdavačke djelatnosti.

Prioritet i nadalje ostaje poduzimanje aktivnosti usmjerenih ka uklanjanju svih oblika nasilja nad ženama, posebice u području prevencije, osiguravanja optimalne zaštite žrtava i pružanje potpore aktivnostima i programima za njihovo socijalno uključivanje. Kako bi uklanjanje svih oblika nasilja nad ženama bilo što učinkovitije, nastavit će se s unaprjeđenjem međusobne suradnje i koordinacije svih ključnih dionika. Ostaje neriješeno pitanje sustavnog financiranja rada savjetovaništa i autonomnih skloništa za žene i djecu žrtve nasilja, a potrebno je daljnje osvještavanje javnosti i ciljanih skupina o nultoj toleranciji na nasilje putem provedbe javnih kampanja i drugih aktivnosti, uključujući izradu i diseminaciju tiskanih materijala.

Uklanjanje diskriminacije žena na tržištu rada i postizanje jednake ekonomske neovisnosti žena i muškaraca smanjivanjem nezaposlenosti i jačanjem poduzetništva žena i muškaraca ostaje trajna zadaća u ostvarivanju jednakih mogućnosti za oba spola. Istovremeno

su potrebna daljnja poduzimanja u svrhu omogućavanja usklađivanja privatnih i profesionalnih obveza, među ostalim i povećanjem ponude usluga skrbi za djecu.

Planira se i provedba većeg broja mjera za povećanje udjela žena u procesima političkog i javnog odlučivanja. Ovo uključuje i provedbu kampanja pred parlamentarne izbore 2015. i lokalne izbore 2017. godine. Najavljene su i promjene i nadopune *Zakona o ravnopravnosti spolova* u dijelu koji regulira sankcije za neispunjavanje odredbe o uvrštavanju najmanje 40% podzastupljenog spola na izborne liste predlagatelja. Ostaje otvoreno i pitanje većeg uključivanja žena na mjesta donošenja odluka u gospodarstvu i u upravnim odborima tvrtki.

Budući ciljevi nacionalnog akcijskog plana za ravnopravnost spolova i drugih srodnih planova i programa svakako će sadržavati i mjere za daljnju borbu protiv raširenih rodni stereotipa, uključujući unaprjeđenje rodno osjetljivog obrazovanja, daljnje financijsko i kadrovsko osnaživanje mehanizama za ravnopravnost spolova i uvođenje rodne dimenzije u državni proračun kao i u proračune jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

In on-going debate on how the post-2015 development framework can ensure effective progress towards gender equality, Croatia strongly supports gender equality and the empowerment of women as a stand-alone goal which should be integrated through targets and indicators into all goals of the new development framework.

Annexes to national review

Information on the process of preparing the national review

Vladin ured za ravnopravnost spolova was focal point in charge of preparing the national review report. Pri izradi izvješća konzultirana su ranija izvješća o provedbi pekinške *Platforme za djelovanje*, dosadašnja izvješća RH o provedbi CEDAW-a, podaci DZS, rezultati brojnih istraživanja i analiza kao i veliki broj drugih izvora navedenih u priloženom popisu nacionalnih politika, strategija, planova i publikacija. Dolje su priložene poveznice na elektronske kopije samo onih izvora koje imamo prevedene na engleski jezik. U svrhu izrade nacionalnog izvješća koristila su se izvješća nadležnih ministarstava i drugih državnih tijela o provedbi *Nacionalne politike za ravnopravnost spolova od 2006. godine do 2013. godine*. Završni nacrt nacionalnog izvješća dostavljen je na očitovanje Ministarstvu financija, Ministarstvu socijalne politike i mladih, Ministarstvu vanjskih i europskih poslova, Ministarstvu obrane, Ministarstvu gospodarstva, Ministarstvu unutarnjih poslova, Ministarstvu uprave, Ministarstvu pravosuđa, Ministarstvu poduzetništva i obrta, Ministarstvu rada i mirovinskog sustava, Ministarstvu poljoprivrede, Ministarstvu branitelja, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvu kulture, Vladinim uredima za ljudska prava i prava nacionalnih manjina i udruge te Državnom zavodu za statistiku.

Također je zatraženo i mišljenje o najvećim postignućima i preostalim izazovima, od donošenja pekinške *Platforme za djelovanje* do danas, od nekoliko organizacija civilnog društva aktivnih u području ravnopravnosti spolova i osnaživanja žena.

List of policies, strategies, action plans and publications

1. Common Core Document of the Republic of Croatia (HRI/CORE/HRV/2011)
<http://www2.ohchr.org/english/bodies/coredocs.htm>
2. Universal Periodic Review of Human Rights (UPR)
http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/session9/HR/A_HRC_WG.6_9_HRV_1_Croatia_eng.pdf
3. Gender Equality Act
<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/hr/the-act-on-gender-equality-nn-8208.html>
4. Anti-discrimination Act
http://www.ombudsman.hr/dodaci/The_anti-discrimination_act.pdf
5. National Policy for the Promotion of Gender Equality 2006 – 2010
<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/preuzimanje/biblioteka-ona/7-nacionalna-eng.pdf>
6. Summary Report on implementation of the National Policy for Promotion of Gender Equality 2006-2010
http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/a%20summary%20report_the%20national%20policy_2006-2010.pdf
7. National Policy for Gender Equality, for the period from 2011 to 2015
<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/kb%20strategija%20za%20ravnopravnost%20spolova%20knjizica%20eng.pdf>
8. National Strategy of Protection against Family Violence 2008 - 2010
http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/preuzimanje/dokumenti/nac_strat/nacionalna-strategija-2008-2010.pdf
9. National Strategy of Protection against Family Violence 2005 – 2007
http://www.dijete.hr/en/documents/national-plans-and-strategies/doc_details/219-national-strategy-of-protection-against-family-violence-for-the-period-from-the-year-2005-.html
10. "Domestic Violence: Legal Framework and Forms of Appearance 2007 – 2010, Croatian Bureau of Statistics
http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/dokumenti/studije-i-analize_111.pdf
11. "Women and Men in Croatia 2014", Croatian Bureau of Statistics
http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2014.pdf

12. Overview of achievements of the Republic of Croatia in the fulfilment of the Millennium Development Goals during the period from 2006 to 2010
http://www.mvep.hr/custompages/static/gbr/files/101006_millennium_development_goals.pdf
13. Progress towards the achievement of the Millennium development goals in the Republic of Croatia during the period from August 2004 to December 2006
http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/preuzimanje/dokumenti/nac_strat/mdg-eng.pdf
14. National Action Plan for the implementation of UNSCR Resolution 1325 (2000) on Women, Peace and Security and related resolutions
<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/dokumenti/nap%201325-publikacija%20eng%20indd.pdf>
15. National memorandum of the Republic of Croatia “Human rights and economic challenges - gender equality”
http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/preuzimanje/dokumenti/nac_strat/National-memorandum-rh.pdf
16. Conference Proceedings: „Women in Peacebuilding - Access to justice of women in postconflict countries“
<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/zbornik%20zene%20u%20izgradnji%20mira%202013%20final.pdf>
17. Book of Abstracts: Human rights of Women – Development at the International and National Level 30 Years after Adoption of the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women
<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/preuzimanje/vijesti/knjiga-sazetaka-pilar.pdf>
18. Conference Proceedings: Gender Equality Conference
<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/preuzimanje/biblioteka-ona/9-zbornik.pdf>

Kratice

BDP - Bruto domaći proizvod

CEDAW - UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena

CESI - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje

DZS - Državni zavod za statistiku

EK - Europska komisija

EP - Europski parlament

EU - Europska unija

HAMAG INVEST - Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije

HBOR - Hrvatska banka za obnovu i razvitak

HRT - Hrvatska radiotelevizija

HZJZ - Hrvatski zavod za javno zdravstvo

HZZ - Hrvatski zavod za zapošljavanje

HZZO - Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje

IKT - Informacijsko-komunikacijske tehnologije

IPA - Instrument pretpristupne pomoći

JLPS - Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

MB - Ministarstvo branitelja

MORH - Ministarstvo obrane

MP - Ministarstvo pravosuđa

MINPO - Ministarstvo poduzetništva i obrta

MSPM - Ministarstvo socijalne politike i mladih

MUP - Ministarstvo unutarnjih poslova

MVEP - Ministarstvo vanjskih i europskih poslova

MZ - Ministarstvo zdravlja

MZOS - Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

NAP - Nacionalni akcijski plan za provedbu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 1325 (2000) o položaju žena, miru i sigurnosti i srodnih rezolucija za razdoblje 2011.-2014

NATO - Organizacija Sjeverno-atlantskog sporazuma

NOK - Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje

OSRH - Oružane snage Republike Hrvatske

OWG - Otvorena radna skupina za ciljeve održivog razvoja

RACVIAC - Centar za sigurnosnu suradnju

RH - Republika Hrvatska

SOIH - Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske

UN - Ujedinjeni narodi

UNDP - Program za razvoj Ujedinjenih naroda

UNESCO - Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu

URS - Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH

VE - Vijeće Europe

ZRS - Zakon o ravnopravnosti spolova